

2-20 ΑΦΙΕΡΩΜΑ

- Τα μοναστήρια της Βουλγαρίας. Εστίες Ορθοδοξίας και κέντρα διαφωτισμού του έθνους.
- Οι κυριότεροι σταθμοί στην ιστορία της Βουλγαρίας.
- Το μοναστήρι της Ρίλας. Μονή σταυροπηγιακή και μέγιστο πνευματικό κέντρο της Ορθοδοξίας με χιλιόχρονη ιστορία.
- Η Κοίμησις της Θεοτόκου. Η μονή υπήρξε πνευματικό και διαφωτιστικό κέντρο στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.
- Το μοναστήρι του Ρόξεν. Είναι μια από τις παλαιότερες μονές και υπάγεται απ' ευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.
- Η Παναγία της Βίτοσα. Η μονή θεμελιώθηκε τον 14ο αιώνα και εδώ βόισκεται και η κατοικία του Βούλγαρου Πατριάρχη.
- Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος. Το μοναστήρι αποτελεί σπανιότατο δείγμα εκκλησιαστικής, μεσαιωνικής κατασκευής.
- Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Το μεσαιωνικό μοναστήρι-κάστρο είναι χτισμένο στη σκιά των τεραστίων βράχων του Μπελιάκοβο.
- Το μοναστήρι του Μπάτσοβο. Είναι αφιερωμένο στην Παναγία του Πετριτού και έχει ιστορία εννέα αιώνων.
- Τα μοναστήρια των βράχων. Κελιά και μικρές εκκλησίες που δημιούργησαν μοναχοί και ερημίτες στους απότομους γκρεμούς του Ιβάνοβο.
- Το μοναστήρι του Καπίνοβο. Οικοδομήθηκε το 1272 «προς δόξαν της Αγίας Τριάδος και προς τιμήν του Νικολάου του θαυματουργού».
- Το μοναστήρι του Σοκόλ. Χτίστηκε το 1833 από τον Ιωσήφ Σοκόλσκι και είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

21 ΒΙΒΛΙΟ

Νέες κυκλοφορίες.

22 ΓΕΥΣΕΙΣ

Οίνος ο αγαπητός και συνταγή μαγειρικής.

23 ΘΕΑΜΑΤΑ

Κινηματογράφοι και θέατρα.

25-31 ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Το πρόγραμμα της εβδομάδας.

Φωτογραφία εξωφύλλου: Γενική άποψη του μοναστηριού της Ρίλας από βορειοανατολικά.

Υπεύθυνος «Επτά Ημερών»: **ΒΗΣ. ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ**

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Τα μοναστήρια της Βουλγαρίας

Εστίες Ορθοδοξίας και κέντρα διαφωτισμού του Έθνους

ΣΤΑ ΜΕΣΑ του 9ου μ.Χ. αιώνα, όταν το βουλγαρικό κράτος κάνει τα πρώτα του βήματα, η εθνική συνείδηση θα στηριχθεί σε δύο πολύ σημαντικούς παράγοντες: τη γλώσσα και τη θρησκεία.

Μετά τον εκχριστιανισμό των Βουλγάρων, το 865, οι κληρικοί (ανώτεροι και ανώτατοι), θα αποκτήσουν μεγάλη πνευματική, αλλά και πολιτική δύναμη. Ο κληρικός έχει την υποστήριξη του βασιλιά Μπορίς - Μιχαήλ (852-889), και με τη σειρά του στηρίζει την κρατική εξουσία. Οι μεταρρυθμίσεις, καρπός της δραστηριότητας του Κύριλλου και του Μεθόδιου, θα δώσουν στον βασιλιά Μπορίς τη δυνατότητα να εργαστεί για τη σταδιακή δημιουργία μιας ανεξάρτητης βουλγαρικής ιεραρχίας.

Η καθιέρωση της σλαβικής γλώσσας, τόσο στα εκκλησιαστικά βιβλία, όσο και στη θεία λειτουργία,

αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για τις μεγάλες αλλαγές που θα πραγματοποιηθούν στην πνευματική ζωή των Βουλγάρων κατά το δεύτερο μισό του 9ου αιώνα.

Οι μονές είναι οι πρώτες εστίες μελέτης και διαφώτισης και στα μο-

ναστήρια, που εμφανίζονται σε βουλγαρικό έδαφος. Δύσκολα, όμως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για μοναστήρια. Τις περισσότερες φορές οι έρευνες των αρχαιολόγων αποκαλύπτουν μεγάλα οικοδομήματα που χρησιμοποιούνταν για την τέλεση χριστιανικών λειτουργιών, ή ήταν, απλά και μόνο, εκκλησίες.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι, την εποχή εκείνη, η συγκρότηση των κοινοβίων, όπως και στα βυζαντινά μοναστήρια, γινόταν εθελοντικά, πολύ συχνά μάλιστα στις ομάδες συμμετείχαν και μέλη από τις οικογένειες των βογιάρων (των πλουσίων γαιοκτημόνων). Ακόμη και ο ίδιος ο βασιλιάς, ο Μπορίς-Μιχαήλ, στα τέλη της βασιλείας του, (λίγο πριν ή μετά το 889), εγκατέλειψε το θρόνο και έγινε καλόγηρος στο μοναστήρι που βρισκόταν κοντά στην πρωτεύουσά του, την Πλίσκα.

Κείμενα-φωτογραφίες αφιερώματος:

ΜΙΧΑΗΛ ΕΝΕΦ

Καθηγητή-Κοσμητορά

της Ακαδημίας

Καλών Τεχνών της Σόφιας

Επιμέλεια αφιερώματος:

ΘΟΔΩΡΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ναστήρια θα σπουδάσουν, θα ζητήσουν και θα εργαστούν οι μελλοντικοί δάσκαλοι του γένους. Ήδη, από τον 9ο αιώνα, υπάρχουν πληροφορίες για τα πρώτα μοναστικά κοινό-

Στη συνέχεια η βουλγαρική πρωτεύουσα μεταφέρθηκε στο Πρέσλαφ, όχι πολύ μακριά από την Πλίσκα και, δίπλα στο ανάκτορο του Συμεών, οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν τα θεμέλια ενός δεύτερου, μεγαλύτερου μοναστηριακού συγκροτήματος.

9ος και 10ος αιώνας

Η σημαντική πολιτιστική ανάπτυξη που σημειώνεται στη Βουλγαρία, στα τέλη του 9ου και στις αρχές του 10ου αιώνα, οφείλεται κυρίως στη δραστηριότητα της μεγάλης τοπικής σχολής. Αλλά, στα μοναστήρια του Πρέσλαφ γνωρίζουν εξαιρετική άνθηση και οι εικαστικές τέχνες. Πάντοτε κατά τον 9ο και 10ο αιώνα, δημιουργούνται εδώ τα περίφημα εργαστήρια κεραμικών εικόνων και διακοσμητικής. Οι κεραμικές εικόνες του Πρέσλαφ δεν αποτελούν μόνο δείγματα πρωτότυπης όσο και ιδιόμορφης ζωγραφικής, αλλά και γενικά τις αρχαιότερες σλαβικές δημιουργίες του είδους.

Ο γιος του Μπορίς-Μιχαήλ, ο Συμεών, που γεννήθηκε το 864, έζησε τέσσερα χρόνια σε βυζαντινά μοναστήρια και είχε δάσκαλο τον ασκητή Αρσένιο. Το 878, ο βυζαντινός πατριάρχης Φώτιος έστειλε τον Συμεών να κάνει ειδικές σπουδές, για να μπορέσει να καταλάβει εκκλησιαστικό αξίωμα. Εξάλλου, κι ο ίδιος ο βασιλιάς Μπορίς πίστευε ότι η ενότητα του κράτους θα μπορούσε να εξασφαλιστεί μόνο όταν οι υψηλά ιστάμενοι στη βασιλική αυλή, όλοι συγγενείς μεταξύ τους, θα συγκέντρωναν στα χέρια τους την κοσμική, αλλά και την πνευματική εξουσία.

Το 886 ο Συμεών έγινε καλόγηρος στο μοναστήρι που υπήρχε κοντά στην Πλίσκα. Αργότερα, οι εξελίξεις στη Βουλγαρία τον υποχρέωσαν να βγάλει τα ράσα, να φορέσει τον βασιλικό μανδύα και να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας.

Στα μοναστήρια της εποχής, πραγματικές πνευματικές εστίες, ζουν και εργάζονται οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της βουλγαρικής διανοητικής: φιλόλογοι, συγγραφείς, μεταφραστές, αντιγραφείς. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν: ο Τσερνορίζετς Χράμπαρ, ή «Μοναχός Ανδρέας», ο παραγωγικότερος συγγραφέας της εποχής ο Εξαρχος Ιωσήφ, που έγραψε το «Εξαήμερο» και χρημάτισε, ίσως, ηγούμενος της μονής του Πρέσλαφ, ο Τόντορ Ντόσκοφ, ο Κωνσταντίν Πρεσλάφσκι, αλλά και ο ίδιος ο βασιλιάς Συμεών.

Σημαντικότερα έργα, όπως οι «Ουρανοί», το «Διδασκαλικό Ευαγγέλιο», τα «Ιστορικά» ή τα «Χρυσά ρεύματα», ανήκουν σ' αυτή την περίοδο.

1186-1396

Στα χρόνια του Δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους, (1186-1396), τα μοναστήρια συνεχίζουν την παράδοση και παραμένουν κέντρα μελέτης και διαφωτισμού. Οι μεγαλύτεροι Βούλγαροι φιλόλογοι στο δεύτερο μισό του 14ου αιώνα, όπως ο

Η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στο μοναστήρι του Ζέμεν.

Θεοδόσιος του Τίρνοβο, ή ο πατριάρχης Ευθύμιος, ζουν στα βουλγαρικά κοινόβια και αργότερα αποσύρονται στο Αγίον Όρος, στις μονές της Κωνσταντινούπολης ή της Στράντζα. Σήμερα σώζονται και συνεχίζουν τη δράση τους αρκετά μοναστήρια, όπως του Καλιφάρεβο, του Πρεομπραζέν, το Πατριαρχικό ή η Μονή της Αγίας Τριάδας στην περιοχή του Τίρνοβο.

Στα μοναστήρια αυτά κατά τον 13ο και 14ο αιώνα υπάρχουν οργανωμένα εργαστήρια με εικονογράφους και διακοσμητές βιβλίων, αλλά και ζωγράφους που φιλοτεχνούν θαυμάσιες τοιχογραφίες.

Ειδικότερα για τους τελευταίους θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, ακόμη και τα ελάχιστα έργα τους που σώζονται μέχρι τις μέρες μας, μαρτυρούν το μεγαλείο της περίφημης «Σχολής του Τίρνοβο».

Αν ξεφυλλίσουμε τα ντοκουμέντα της εποχής, θα καταλήξουμε και σε μian άλλη ενδιαφέρουσα όσο και αδιαμφισβήτητη διαπίστωση. Την εποχή εκείνη δεν υπάρχει ούτε ένας Βούλγαρος, όχι μόνο λόγιος, αλλά έστω και απλός αντιγραφείας, που να μην είναι ιερωμένος. Ολοι τους, χωρίς καμιά εξαίρεση, ζουν και εργάζονται στα μοναστήρια.

Οι αντιγραφείς συνεργάζονται

στενά με τους ζωγράφους και έτσι δημιουργούνται οι αριστουργηματικές μινιατούρες και μικρογραφίες που στολίζουν τα κεφάλαια των ευαγγελίων, τα ψαλτήρια και τα διάφορα εκκλησιαστικά βιβλία. Ολοι, σχεδόν οι καλλιτέχνες, κατάγονται από την περιοχή του Τίρνοβο.

«Χειρόγραφο του Βατικανού»

Πολύ γνωστό είναι το λεγόμενο «Χειρόγραφο του Βατικανού» (1344-45), έργο του καλλιγράφου - αντιγραφέα μοναχού Συμεών, του ίδιου που αργότερα, το 1355, αντιγράφει και ένα άλλο αξιόλογο έργο, το Τετραευαγγέλιο του βασιλιά Ιβάν Αλεξάνταρ (1331 - 1371). Στο χειρόγραφο, που ονομάζεται και «του Λονδίνου», ο ίδιος ο αντιγραφείας σημειώνει: «Μοναχός Συμεών, δούλος του Θεού και του βασιλιά μου, του Ιβάν Αλεξάνταρ».

Εξάλλου, με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι το ογκώδες αντίγραφο της «Κλίμακας του Παραδείσου», έργο του Ιωάννη της Κλίμακας, που φυλάσσεται στο μοναστήρι της Ρίλας, φιλοτεχνήθηκε από τον αντιγραφέα - μοναχό Θεοδόσιο στα χρόνια 1363-64. Ο Θεοδόσιος έζησε και αυτός σε μοναστήρι κοντά στο Ούστιε, μια τοποθεσία που

και αυτή βρίσκεται στην περιοχή του Τίρνοβο.

Στα τέλη του 14ου αιώνα η εισβολή των Οθωμανών θα προκαλέσει μεγάλη κάμψη στην πολιτική, αλλά και την πνευματική ανάπτυξη των Βουλγάρων. Οι αρχοντικές αυλές στο Βελίκο Τίρνοβο και το Βίντι καταστρέφονται, τα γράμματα και οι τέχνες χάνουν τους ισχυρούς προστατές τους, καταστρέφεται και η βασιλική βιβλιοθήκη της πρωτεύουσας.

Ετσι, για μια ακόμη φορά τα μοναστήρια, όσα δηλαδή θα κατορθώσουν να επιβιώσουν, θα αποτελέσουν τους φύλακες μιας ανεκτίμητης κληρονομιάς. Ηδη από το δεύτερο μισό του 15ου αιώνα, στη δυτική Βουλγαρία, έχουμε τις θαυμάσιες τοιχογραφίες στο μοναστήρι του Ντραγκαλέφτσι (1476), στο μοναστήρι του Μπομπόσεβο (1488), στο μετόχι της Μονής της Ρίλας «Ορλίτσα» (1491) και στο μοναστήρι του Κρεμίκο Κρεμικόφτσι (1493).

Στα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας δεν υπάρχει πρωτογενής λόγια δραστηριότητα. Όλες οι προσπάθειες έχουν για στόχο την αντιγραφή και τη σωτηρία των προηγούμενων αιώνων.

Το 1767 ένας αγιορείτης μοναχός συνέχισε στην 4η σελίδα

χός εγκαταλείπει την ηρεμία της Μονής Χιλανδαρίου του Αγίου Ορους. Εκεί, κάτω από το φως του κεριού, είχε γράψει την «Ιστορία των σλαβοβουλγάρων», το βιβλίο που θα αποτελέσει το Ευαγγέλιο της βουλγαρικής Αναγέννησης. Παίρνει μαζί του τις σελίδες του έργου του και ταξιδεύει από μοναστήρι σε μοναστήρι και από χωριό σε χωριό. Σκοπός του είναι να γίνουν πολλά αντίγραφα, να το διαβάσουν όλοι και, αν είναι δυνατό, να φτάσει σε κάθε βουλγαρικό σπίτι.

Έτσι ο γέροντας Παΐσιος από το χωριό Μπάνσκο, γίνεται ο απόστολος της χριστιανικής πίστης και πρώτος αυτός κάνει λόγο για τη χαμένη αξιοπρέπεια του υποδουλωμένου λαού. Στους συμπατριώτες του μιλάει με οργή: «Γιατί, ασύνετοι άνθρωπε, ντρέπεσαι να σε ονομάζουν Βούλγαρο και δε μιλάς, ούτε διαβάζεις τη δική σου γλώσσα;».

Από την πλευρά τους οι κατακτητές προσπαθούν ν' αφομοιώσουν τον ντόπιο πληθυσμό και, όταν συναντούν αντίσταση, προσφεύγουν στην σκληρότερη βία. Πολλοί, όμως, Βούλγαροι προτιμούν το θάνατο από το ν' απαρνηθούν την πίστη και την πατρίδα τους. Οι νέοι αυτοί μάρτυρες, που αργότερα θα ανακηρυχθούν άγιοι, θα εμπνεύσουν τους ζωγράφους και οι μορφές τους θα εμφανιστούν στους τοίχους των εκκλησιών.

Ανάμεσά τους μπορούμε να αναφέρουμε τον Άγιο Γεώργιο τον Νέο της Σόφιας, τον Άγιο Νικόλαο της Σόφιας, τον Κωνσταντίνο της Σόφιας, τον Άγιο Λάζαρο της Βουλγαρίας, τον Ονούφριο του Γκάμπροβο και πολλούς άλλους.

Οι τοιχογραφίες συμπληρώνονται με τις μορφές των Βούλγαρων αρχόντων και βασιλιάδων, όπως ο Ιβάν Ασέν Β', ο Μπορίς-Μιχαήλ, ή ο Συμεών, οι μορφές του Ιωάννη της Ρίλας, του Κύριλλου και του Μεθόδιου ή του Κλίμεντ της Οχρίδας...

Στην επόμενη ιστορική φάση πολλά βουλγαρικά μοναστήρια θα μετατραπούν σε οργανωμένα κέντρα

Ο καθηγητής Μιχαήλ Ενέφ

Ο καθηγητής Μιχαήλ Στεφάνοφ Ενέφ γεννήθηκε στη Σόφια το 1941. Το γεγονός ότι ο πατέρας του ήταν ιερέας και η μητέρα του μαέστρος στη χορωδία του Αγίου Ιωάννη της Ρίλας, τον οδήγησε στο δρόμο της θεολογίας και, φυσικά, της μουσικής.

Στη συνέχεια σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών, όπου σήμερα είναι κοσμήτορας και διδάσκει καλλιτεχνική φωτογράφιση μνημείων.

Ταξίδεψε σε διάφορες χώρες, μελετώντας τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία, και στο χώρο του κινηματογράφου και της τηλεόρασης έδωσε δείγματα των ικανοτήτων του με τις ταινίες «Μια μέρα στην Αθήνα», «Το νέο Βερολίνο», «Ταξιδεύοντας στα νορβηγικά φιόρδ», «Νύχτες της Βουδαπέστης» και πολλές άλλες, για τις οποίες έγραψε το σενάριο και ήταν ο ίδιος σκηνοθέτης.

Μολονότι οι μέχρι τώρα εργασίες του αποτελούν μια απίστευτα μεγάλη σειρά εκδόσεων τέχνης (δεκάδες τόμοι σε διάφορες γλώσσες), ο καθηγητής Ενέφ συνεχίζει, πάντοτε ακούρατος, το δικό του «προσκύνημα» στους τόπους με τους θησαυρούς της ορθοδοξίας, ιδιαίτερα στη Βουλγαρία και, φυσικά, στο Άγιον Όρος.

τρα ένοπλου αγώνα εναντίον των οθωμανών. Αρματολοί, κλέφτες και απλοί άνθρωποι του λαού θα συνεργαστούν με τους καλόγηρους και θα πάρουν τα όπλα για να πολεμήσουν για την ελευθερία.

Βουλγαρική Αναγέννηση

Στη διάρκεια του 18ου και του 19ου αιώνα χτίζονται ή αναστηλώνονται πολλά μοναστήρια σε κάθε γωνιά της βουλγαρικής γης. Μόνο στην περιοχή της Σόφιας ο αριθμός τους ξεπερνάει τα εβδομήντα!

Αξιοθαύμαστα δημιουργήματα της εποχής που ονομάζουμε Βουλγαρική Αναγέννηση είναι τα μοναστήρια του Μπάτσκοβο, του Τρογιάν, του Πρεομπραζέν, του Καλι-

φάρεβο, του Καπίνοβο, του Ντριάνοβο, του Οσένοφλακ, του Ρόζον, καθώς και δεκάδες μετόχια και σκήτες.

Εντυπωσιακή ανάπτυξη σημειώνει, στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα, η ξυλογλυπτική που φθάνει σε επίπεδο υψηλής τέχνης και θα στολίζει, απαραίτητα, μοναστήρια, εκκλησίες, αλλά και κατοικίες κοσμηκών.

Κατά την ίδια περίοδο, η βουλγαρική εκκλησιαστική ζωγραφική θα γνωρίσει τη δική της άνθηση. Η αγιογραφία ξεφεύγει από την παλιά στατικότητα, απαλλάσσεται από τα δεσμά των παλιών κανόνων, αποκτάει μοναδική ζωντάνια. Η λαογραφική αμεσότητα με τα έντονα και λαμπερά χρώματα, συμβαδίζει με τα νέα ιδανικά.

Σ' ολόκληρη τη Βουλγαρία ο αριθ-

μός των μοναχών μεγαλώνει σταθερά. Οικοδομούνται δεκάδες μοναστήρια και εκκλησίες και στις δωρεές που συγκεντρώνονται από τον απλό λαό, προστίθενται και οι προσφορές των πλουσίων κτητόρων.

Οι βουλγαρικές εκκλησίες και τα μοναστήρια δεν είναι μόνον οικήματα-μουσεία όπου φυλάσσονται χειρόγραφα και εικόνες. Εχοντας προστατεύσει επί αιώνες τα δημιουργήματα της τέχνης, αλλά και τα στοιχεία του πνευματικού πολιτισμού, αποτελούν τα σημαντικότερα μνημεία-στηρίγματα της εθνικής συνείδησης.

Σήμερα στη Βουλγαρία υπάρχουν περίπου 180 μοναστήρια από τα οποία 60 λειτουργούν κανονικά, ενώ τα υπόλοιπα ή δεν λειτουργούν ή έχουν μετατραπεί σε εθνικά μουσεία.

Οι κυριότεροι σταθμοί στην ιστορία της Βουλγαρίας

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ, σύμφωνα με τους ειδικούς μελετητές, είναι λαός τουρκο-μογγολικής καταγωγής. Αρχικά εγκαταστάθηκαν στις όχθες του Βόλγα και αργότερα, στα μέσα του 7ου μ.Χ. αιώνα, πέρασαν τον Δούναβη και έφτασαν στη Μοισία (πρόκειται για την περιοχή που περιβάλλεται από τον Δούναβη, τα βουνά του Αίμου και τον Εύξεινο Πόντο).

Εδώ συγκρούστηκαν με τους ντόπιους Σλάβονες (τους αποκαλούμενους προ-βούλγαρους) τους νίκησαν, επέβαλαν το όνομά τους, δέχθηκαν όμως τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμά τους και εκσλαβίστηκαν, επειδή οι ντόπιοι ήταν πολύ περισσότεροι.

Έγιναν χριστιανοί στα χρόνια του Μπορίς τον Α' και θεωρούν όχι μόνο μεγάλους άγιους, αλλά και «φωτιστές» τους, τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο. Το κράτος τους μεγάλωσε σε έκταση και έφτασε κάποτε να απλώνεται από τον Εύξεινο μέχρι την Αδριατική.

Στις αρχές του 11ου αιώνα, ο τσάρος Σαμουήλ νικήθηκε από τον Βασίλειο τον Βουλγαροκτόνο

και έτσι φτάνει στο τέλος της η ιστορία του πρώτου βουλγαρικού κράτους (681 - 1018).

Η δυναστεία των Ασανιδών θα ιδρύσει το λεγόμενο δεύτερο βουλγαρικό κράτος (ή βασίλειο) που από το 1186 θα διατηρηθεί μέχρι το 1396, όταν η χώρα θα κατακτηθεί από τους οθωμανούς.

Οι Τούρκοι κατακτητές θα μείνουν για πέντε ολόκληρους αιώνες και μόνο το 1878 η Βουλγαρία, έπειτα από έναν ένοπλο απελευθερωτικό αγώνα, θα ανακηρυχθεί αρχικά ηγεμονία και στη συνέχεια, το 1908, ανεξάρτητο βασίλειο.

Το 1912, με συμμάχους τους Έλληνες, τους Σέρβους και τους Μαυροβούνιους, οι Βούλγαροι πήραν μέρος στον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο εναντίον των Τούρκων. Τον επόμενο χρόνο όμως, λόγω εδαφικών διαφορών, συγκρούστηκαν με τους συμμάχους τους και νικήθηκαν.

Κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο η Βουλγαρία ήταν σύμμαχος της Αυτοκρατορίας και κατά τον Δεύτερο πολέμησε στο πλευρό των Γερμανών. Το 1944 τα σοβιετικά στρατεύματα εισέβα-

λαν στη χώρα και σε συνεργασία με το βουλγαρικό «Πατριωτικό Μέτωπο» εγκαθίδρυσαν το κομμουνιστικό καθεστώς.

Η πολιτική ιστορία της Βουλγαρίας είναι, παράλληλα, και ιστορία της ορθόδοξης Εκκλησίας της. Στις αρχές του 19ου αιώνα, με την αφύπνιση της εθνικής συνείδησης και τη λεγόμενη Βουλγαρική Αναγέννηση, με πρωτοβουλία της Ρωσίας, έγιναν τα πρώτα βήματα για την ανεξαρτησία της βουλγαρικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Βέβαια, ο στόχος ήταν, οπωσδήποτε, και πολιτικός. Το 1870 η βουλγαρική Εξαρχία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη, ενώ, δύο χρόνια αργότερα, η μεγάλη σύνοδος της Κωνσταντινούπολης τη θεώρησε σχισματική.

Οι σχέσεις της βουλγαρικής Εκκλησίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου επιδεινώθηκαν στη διάρκεια των επομένων δεκαετιών και, μόνο το 1955 εξομαλύνθηκαν όταν, με την κατάργηση του σχίσματος, η βουλγαρική Εκκλησία ανακηρύχθηκε και επίσημα αυτοκέφαλη.

Το μοναστήρι της Ρίλας

Το καθολικό της «Γεννήσεως της Θεοτόκου» και η βόρεια πτέρυγα του μοναστηριού της Ρίλας. Είναι το μεγαλύτερο θρησκευτικό, αλλά και φιλολογικό κοινόβιο της Βουλγαρίας, τόπος ιερός για το βουλγαρικό έθνος.

Μονή σταυροπηγιακή και μέγιστο πνευματικό κέντρο της Ορθοδοξίας με χιλιόχρονη ιστορία

ΕΝΩ στο Πρέσλαφ δημιουργείται η μεγάλη λόγια σχολή του βουλγαρικού διαφωτισμού, το μοναστήρι της Ρίλας, μονή Σταυροπηγιακή, θα γίνει ο γίγαντας της Ορθοδοξίας και μέγιστο πνευματικό κέντρο.

Στη διάρκεια της χιλιόχρονης ζωής της, η μονή δεν θα πάψει ποτέ να πρωταγωνιστεί στη διαμόρφωση και τη διατήρηση της εθνικής συνείδησης. Είναι το μεγαλύτερο θρησκευτικό, αλλά και φιλολογικό κοινόβιο της Βουλγαρίας, τόπος ιερός για το βουλγαρικό έθνος.

Το μοναστήρι ιδρύθηκε από τον Άγιο Ιωάννη της Ρίλας (876-946), μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της εποχής του, έναν άνθρωπο που αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην οικοδόμηση της μονής.

Δυστυχώς, λίγα μόνο στοιχεία υπάρχουν για την ιστορία της μέχρι τα μέσα του 14ου αιώνα. Από την εποχή του Δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους, ένα χρυσόβουλο του Ιβάν

Σισμάν (1371-1395), μας πληροφορεί ότι η μονή της Ρίλας είχε λάβει και παλιότερα χρυσόβουλα από τους Βούλγαρους βασιλιάδες Ιβάν Ασέν τον Β' (1218-1241) και τον Κολομάν (1241-1246).

Σίγουρα στοιχεία για την κατάσταση της μονής βρίσκουμε αργότερα, το 1335, όταν περνάει στην κατοχή του φεουδάρχη Χρέλιο, του άρχοντα που τα κτήματά του απλώνονταν στις όχθες του Στρυμόνα και περιλάμβαναν τις πόλεις Στρούμιτσα και Μέλνικ.

Ο Χρέλιο ήταν υποτελής του βασιλιά Στέφανου Ντουσάν (1331-1355), προσπαθούσε όμως να γίνει ανεξάρτητος. Γνήσιος μεσαιωνικός φεουδάρχης που επιθυμεί να κάνει και θεάρεστα έργα, αναστηλώνει «εκ θεμελίων» όλα τα κτίρια του μοναστηριού και το 1335 υψώνει τον επιβλητικό πύργο που θα προστατεύει τον ίδιο, την οικογένειά του, αλλά και τους μοναχούς της αδελφότητας. Λίγο αργότερα (1343) έ-

χτισε την πέτρινη εκκλησία στο σημείο όπου σήμερα βρίσκεται το μεγάλο καθολικό του μοναστηριού. Στην πρόσοψη του πύργου διαβάζουμε: «Ο πρωτοσέβαστος Χρέλιο με πολύ κόπο και μεγάλα έξοδα έχτισε αυτόν τον πύργο για τον Άγιο πατέρα Ιωάννη της Ρίλας το έτος 6843 5ος Ινδικτιών» (1355).

Έτσι το μοναστήρι μετατρέπεται σε οχυρό που προστατεύει τους μοναχούς και συμβάλλει σημαντικά στη διαφώτιση του Βουλγάρων. Αυτός ο ρόλος του θα ενισχυθεί ακόμη περισσότερο όταν μετά το θάνατο του Χρέλιο το 1343, θα περάσει στην κατοχή του βασιλιά Ιβάν Αλεξάνταρ (1331-1371).

Το 1378 με χρυσόβουλο του βασιλιά Σισμάν περνάει στην κυριότητα της μονής πολλά δάση στο βουνό της Ρίλας, επαρχίες και χωριά, αμπέλια, μύλοι, χωράφια και βοσκοτόπια. Κι όλα αυτά, απαλλαγμένα από κάθε είδους φόρο.

Η θέση του μοναστηριού μακριά

από τις μεγάλες οδικές αρτηρίες το προστατεύει από τις θύελλες που προκαλεί η οθωμανική εισβολή.

Με φερμάνια του σουλτάνου Βαγιαζίτ του Α' (1389-1402), και του Μωάμεθ του Α' (1413-1421), διατηρεί τα προνόμιά του. Στα χρόνια όμως του Μουράτ του Β' στο δεύτερο μισό του 15ου αιώνα, θα γνωρίσει τη μανία των εισβολέων και θα υποστεί άγριες λεηλασίες. Στα χρόνια του Μωάμεθ του Β' (1451-1481), το μοναστήρι αναστηλώνεται.

Το 1466 υπογράφεται μια ειδική συμφωνία ανάμεσα στην ανακαινισμένη μονή της Ρίλας και τη μονή Αγίου Παντελεήμονος (τη λεγόμενη ρωσική), στο Άγιον Όρος. Με βάση τους όρους της συμφωνίας τα δύο μοναστήρια αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνεργάζονται στενά, να ανταλλάσσουν μοναχούς και γενικά να βοηθάει το ένα το άλλο στις δύσκολες στιγμές.

Συνέχεια στην 6η σελίδα

«Η μεταφορά των λειψάνων του Αγίου Ιωάννη της Ρίλας». Τοιχογραφία στο παρεκκλήσι των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου (1862) της μονής της Ρίλας.

Συνέχεια από την 5η σελίδα

Όταν οι οθωμανοί κυριαρχούν στη Βουλγαρία, το μοναστήρι υπάγεται πνευματικά στην Αρχιεπισκοπή της Οχρίδας (15ος αιώνας). Αργότερα, τον 16ο αιώνα, η μονή περνάει στο Πατριαρχείο του Πετς (Σερβία) και, στα τέλη του ίδιου αιώνα, στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Συνεχίζει, όμως, να διατηρεί την εσωτερική λειτουργική της ανεξαρτησία, επειδή είναι σταυροπηγιακή, και να αποτελεί πάντοτε φυτώριο Παιδείας και Πολιτισμού.

Στα τέλη του 18ου αιώνα, το μοναστήρι θα περάσει δύσκολες μέρες, αλλά θα επιβιώσει. Σε μία από τις επιθέσεις που δέχθηκε, το 1778, οι ληστές σκότωσαν όλους τους μοναχούς και η φωτιά κατέστρεψε ό,τι ήταν φτιαγμένο από ξύλο. Αργότερα, το 1833, μια τεράστια πυρκαγιά θα αποτελειώσει τα πάντα. Ορθιος παραμένει μόνον ο περήφανος πύργος του Χρέλιο και δίπλα του, μισοκατεστραμμένη η μικρή πέτρινη εκκλησία.

Με εντολή του σουλτάνου επιτρέπεται να αναστηλωθούν το μοναστήρι και η εκκλησία αλλά, όπως ρητά ορίζεται στο φερμάνι, «... τα θεμέλια θα πατήσουν ακριβώς πάνω στα παλιά και τα κτίρια θα χτιστούν με τη μορφή που είχαν πριν από την καταστροφή».

Η εξέλιξη που σημειώνεται σ' ολοκληρωτή τη Βουλγαρία, -οικονομική, κοινωνική και πολιτική- τα πρώτα χρόνια της λεγόμενης βουλγαρικής αναγέννησης, επηρεάζει, όπως είναι φυσικό, και το μοναστήρι της Ρίλας. Η νέα αστική τάξη ενδιαφέρεται για την ιστορία και το μέλλον του μοναστηριού που δέχεται προσκυνητές από κάθε γωνιά της χώρας. Οι κτήτορες κάνουν κι αυτοί αισθητή την παρουσία τους. Στη μονή παραχωρούνται κτήματα και γίνονται κάθε είδους προσφορές: πανά-

Ο Άγιος Αρσένιος. Εικόνα του 14ου αιώνα. Μουσείο της μονής.

κριβα δώρα, εικόνες, άμφια, αγεία... Έτσι, έχοντας στη διάθεσή της άφθονα υλικά μέσα, μπορεί να ανταποκριθεί στην προαιώνια επιθυμία των Βουλγάρων να δημιουργήσουν μια μεγάλη, μια μοναδική μοναστική αδελφότητα.

Οι εργασίες για την οικοδόμηση του νέου συγκροτήματος θα κρατήσουν από το 1834 μέχρι το 1860. Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών, το συγκρότημα καλύπτει έκταση 8.800 τετραγωνικών μέτρων, από τα οποία τα 3.200 αποτελούν την εσωτερική αυλή, ενώ ο ακανόνιστο σχήμα του οφείλεται στις ιδιομορφίες του εδάφους.

Εκκλησίες

Η κεντρική εκκλησία, έργο του πρωτομάστορα Πάβελ, χτίστηκε την περίοδο 1834-1860. Από την πρώτη στιγμή που ο επισκέπτης θα προχωρήσει στην αυλή του μοναστηριού, θα διαπιστώσει την αρμονική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην εκκλησία, τον πύργο του Χρέλιο και τις πολύχρωμες προσόψεις των πτερύγων που τον περιβάλλουν.

Όλες οι εκκλησίες του μοναστηριού που χτίστηκαν σε διάφορες περιόδους, όπως και το παλιό μετόχι, τα ασκητήρια και το νεκροταφείο, είναι οικοδομήματα εξαιρετικά σταθερά και γι' αυτό σώζονται μέχρι σήμερα, προστατεύοντας και τις πολύτιμες τοιχογραφίες τους.

Σχολή του Σάμοκοφ

Στους τοίχους των οικοδομημάτων αυτών εργάστηκαν αρκετές γενιές ζωγράφων από τη Σχολή του Σάμοκοφ. Είναι καλλιτέχνες που συνεχίζουν επάξια το έργο του μεγάλου δάσκαλου Χρίστο Ντιμιτρόφ, εμπνευσμένοι ερμηνευτές και τολμηροί καινοτόμοι που οδηγούν στο

Σκηνές από τη ζωή του Χριστού. Λεπτομέρειες από τον ξυλόγλυπτο σταυρό του μοναχού Ραφαήλ, 1802. Μουσείο της μονής.

ψηλότερο επίπεδο της την τέχνη κατά την περίοδο που αποκαλούμε βουλγαρική αναγέννηση.

Ο νέος τρόπος με τον οποίο οι ζωγράφοι αντιλαμβάνονται την απεικόνιση των σκηνών του Ευαγγελίου, φαίνεται ξεκάθαρα στη διακόσμηση του καθολικού, έτσι όπως τη βλέπουμε να απλώνεται από το μαρμάρινο δάπεδο μέχρι τους τρούλους. Θέματα από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη, απόκρυφοι θρύλοι από τη ζωή της Θεοτόκου, αλλά και σκηνές από την Αποκάλυψη του Ιωάννη της Πάτμου, αποτελούν ένα μοναδικό σε χρώματα και πλούτο εικαστικό σύνολο.

Ολόκληρο το συγκρότημα έχει σχεδιαστεί και οικοδομήθηκε με στόχο την κάλυψη συγκεκριμένων λειτουργικών αναγκών. Όλοι οι χώροι, οι στοές, τα σκεπαστά μπαλκόνια, οι σκάλες, (μια συνολική έκταση 32.000 τετραγωνικών μέτρων) κατασκευάστηκαν στις διάφορες πτέρυγες με βάση τον προσορισμό τους και σχημάτισαν, τελικά, μια μεγάλη τετράγωνη οικοδομή που θα μπορούσε, εύκολα, να αντιμετωπίσει και τις εχθρικές επιθέσεις.

Το μεγαλύτερο αυτό συγκρότημα περιλαμβάνει τριακόσια κελιά για τους μοναχούς, ευρύχωρα δωμάτια για τους επισκέπτες, μεγάλη τραπεζαρία και φυσικά, βιβλιοθήκη.

Υπάρχουν, ακόμη, και τέσσερα παρεκκλήσια, δύο στην ανατολική και δύο στη δυτική πτέρυγα: ο Αρχάγγελος Μιχαήλ και Γαβριήλ, ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος και οι Συμεών και Σάββας ο Σέρβος.

Στις πτέρυγες οι στοές, τα σκεπαστά μπαλκόνια και τα κλιμακοστάσια εξασφαλίζουν την άνετη επικοινωνία μεταξύ των ορόφων. Στο ισόγειο, ανάμεσα στη βόρεια και την ανατολική πλευρά, βρίσκεται ο μύλος του μοναστηριού, που σήμερα όμως δεν λειτουργεί.

Ατανάς Τολεαντούρ

Το τέμπλο στο καθολικό είναι παραγγελία του 1837. Πέντε ολόκληρα χρόνια, ο αρχιμάστορας Ατανάς Τολεαντούρ και οι μαθητές του εργάστηκαν σκληρά δημιουργώντας ένα μοναδικό μνημείο ξυλογλυπτικής τέχνης. Στη συνέχεια το επιχρύσωσαν και οι τελευταίες εργασίες έγιναν το 1843. Μαζί με τον Ατανάς και τους δικούς του εργάστηκαν και οι φημισμένοι ξυλογλύπτες Πέτερ Γκάρκα και Ντιμιτάρ Στανίσεφ από το Ντέμπιτσκο. Για το σύνολο της δουλειάς η αιδελοφότητα των μοναχών πλήρωσε στους καλλιτέχνες ένα τεράστιο χρηματικό ποσό: 59.689 χρυσά γρόσια!

Σίγουρα στο μοναστήρι της Ρίλας

εργάστηκαν οι πιο προικισμένοι ξυλογλύπτες της λεγόμενης Σχολής του Σάμοκοφ. Αμέτρητα θέματα σε περίπλοκους συνδυασμούς αποδεικνύουν την ευαισθησία και την επιδεξιότητα των καλλιτεχνών. Ζώα, πουλιά, άγγελοι, μοτίβα από το φυτικό βασίλειο, δένονται αρμονικά με δράκους, φίδια και λιοντάρια, όλα παρμένα από τη γνωστή χριστιανική συμβολιστική. Κι όταν το σκάλισμα στο ξύλο δεν είναι αρκετό για την κάλυψη των εκφραστικών αναγκών, ο μάστορας ζητάει τη βοήθεια των ζωγράφων.

Στο μοναστήρι φυλάσσονται και πλήθος φορητά, ξυλόγλυπτα αντικείμενα, που χρησιμοποιούνται ακόμη σε λειτουργίες και επίσημες τελετές, ενώ υπάρχουν και πλήθος άλλα συγκεντρωμένα στο μουσείο του. Υπέρτατο, ανυπέβλητο ίσως, δείγμα μικρο-ξυλογλυπτικής ο περίφημος Σταυρός του μοναχού Ραφαήλ, έργο του 1802.

Δυστυχώς, οι περιπέτειες που έζησε το μοναστήρι στη διάρκεια της μακραίωνης ζωής του, είναι η αιτία της εξαφάνισης πλήθους αριστουργηματικών κειμηλίων ανυπολόγιστης αξίας.

Φορητές εικόνες

Φυσικά εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι φορητές εικό-

νες. Σημαντικότερη, ίσως, από όλες η εικόνα που παριστάνει τον ιδρυτή της μονής, τον Άγιο Ιωάννη της Ρίλας, έργο του 1334, που προέρχεται από την παλιά εκκλησία ή από το παρεκκλήσι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στον πύργο του Χρέλιο.

Της ίδιας περιόδου είναι και μια άλλη εκπληκτική εικόνα, ο «Άγιος Αρσένιος», στην οποία διακρίνονται στοιχεία της παράδοσης από τις τοιχογραφίες σε περιοχές της δυτικής Βουλγαρίας.

Φυσικά, στο μοναστήρι έχουν συγκεντρωθεί και πολυάριθμα δώρα και τάματα, όπως τα υφαντά που προέρχονται απ' όλες τις γωνιές της Βουλγαρίας και, εκτός από την περίφημη ενεπίγραφη στήλη του Χρέλιο, θα πρέπει να αναφέρουμε ξεχωριστά το χρυσόβουλο του Ιβάν Σισμάν.

Υπάρχουν ακόμη, πλήθος ιστορικά έγγραφα και χειρόγραφα βιβλία με πολύχρωμες μικρογραφίες, αδιάψευστες μαρτυρίες της πολιτιστικής δραστηριότητας του μοναστηριού και της συμβολής του στη διατήρηση και την ενίσχυση της εθνικής συνείδησης.

Το 1961 το μοναστήρι ανακηρύχθηκε Εθνικό Μουσείο και το 1976 ολόκληρη η περιοχή της Ρίλας διατηρήθηκε.

Η Κοίμησις της Θεοτόκου

Η μονή υπήρξε πνευματικό και διαφωτιστικό κέντρο στα χρόνια της Τουρκοκρατίας

ΣΕ ΜΙΑ πανέμορφη περιοχή, δίπλα στον ποταμό Τσέρνι Οσαμ και σε απόσταση δέκα χιλιομέτρων από την πόλη Τρογιάν, μέσα σ' ένα πυκνό πευκοδάσος, βρίσκεται το μοναστήρι του Τρογιάν. Στις ιστορικές πηγές δεν αναφέρεται τίποτε σχετικά με την ύπαρξη του μοναστηρίου κατά τον πρώιμο Μεσαίωνα. Για την εμφάνιση των πρώτων κτιρίων διαβάζουμε κάποιες πληροφορίες σε μια παλαιά ιστορία, γραμμένη, όμως, τον 18ο αιώνα.

Ιδρυτής της μονής φαίνεται πως ήταν κάποιος μοναχός Αλέξιος, που είχε έρθει στην περιοχή στις αρχές του 17ου αιώνα για να εκπληρώσει ένα τάμα, χτίζοντας το μικρό παρεκκλήσι της Γέννησης της Θεοτόκου. Αργότερα, στα μέσα του 18ου αιώνα, ο ηγούμενος, ιερομόναχος Χριστόφορος από την πόλη Σοπότ, αναστήλωσε τα περισσότερα από τα κτίρια του συγκροτήματος, καθώς και την παλιά εκκλησία.

Ο ηγούμενος Παχώμιος

Στα τέλη του ίδιου αιώνα, όταν ηγούμενος είναι ο Παχώμιος, στη θέση της παλιάς εκκλησίας χτίζεται μια νέα και πολύ μεγαλύτερη. Το 1812 γίνονται και πάλι οικοδομικές εργασίες για να ενισχυθεί και να επεκταθεί ο ναός. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας και, ιδιαίτερα κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, πολλές φορές οι Οθωμανοί πυρπόλησαν και λεηλάτησαν το μοναστήρι.

Στα τέλη του 18ου αιώνα το μοναστήρι μεταβάλλεται σε περιφερειακό κέντρο πνευματικής δραστηριότητας και διαφωτισμού. Στα μέσα του αιώνα θα λειτουργήσει και το «κρυφό σχολειό», όπου θα μορφωθούν διάσημοι Βούλγαροι ιερείς, όπως ο Ονούφριος του Γκάμπροβο, ο Ιωσήφ Σοκόλσκι και πολλοί άλλοι.

Στα 1835 οι ντόπιοι σύλλογοι των βιοτεχνών, αλλά και πολλοί προύχοντες από τις πόλεις Τρογιάν, Τέτεβν, Κοπρίφστιτσα και Κάρλοβο, χρηματοδοτούν την ανέγερση νέων μεγάλων πτερύγων.

Ο πρωτομάστορας Κωνσταντίν από την Πέστερα θα επενδύσει με πέτρα το καθολικό και η αναστήλωση της μονής θα συνεχιστεί μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα, όταν θα πάρει και τη σημερινή της μορφή.

Πρωτομάστορες

Εδώ θα συναντηθούν γνωστοί πρωτομάστορες: ο Πέταρ, που θα χτίσει τη δυτική πτέρυγα και ο Ιβάν, που θα υψώσει τον πύργο και το καμπαναριό στο παρεκκλήσι

«Η πόρνη της Βαβυλώνας», (Αποκάλυψη, κεφάλαιο ΙΖ), λεπτομέρεια από τοιχογραφία του Ζαχαρία, (1847) στο καθολικό της μονής Τρογιάν.

των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Η κυρίως εκκλησία «Κοίμησις της Θεοτόκου» είναι ένα μονόκλιτο κτίριο με ναό και πρόναο και για τον παλιότερο νάρθηκα, στα δυτικά, βρίσκουμε πληροφορίες σ' ένα σχέδιο που φιλοτέχνησε το 1839 ο Ούγγρος περιηγητής Φέλιξ Κάνιτς. Το καθολικό διακοσμήθηκε το 1847 από τον περίφημο ζωγράφο Ζαχαρία.

Πιστός στις καινοτόμες αντιλήψεις του, ο μεγάλος αυτός καλλιτέχνης, παραβιάζει συνειδητά τους κανόνες της παράδοσης και, ζωγραφίζοντας βιβλικές σκηνές, εισάγει νέα στοιχεία, δίνει έμφαση στις μορφές των Βουλγάρων α-

γίων Γεωργίου του Νέου και Νικολάου της Σόφιας, τοποθετώντας σε κεντρική θέση και τους διαφωτιστές Κύριλλο και Μεθόδιο. Δεν διστάζει ακόμη να απαθανάτισει και τους κτήτορες και ευεργέτες, τον Χατζή Βασίλειο, τον Δημήτριο, τον Μπλάγκο με τη μητέρα του τη Θεοδώρα, προσθέτει και το πορτραίτο του ηγούμενου Φιλάρετου και, δίπλα στους δωρητές, τοποθετεί και την αυτοπροσωπογραφία του.

Για τις μεγάλες εικόνες που συμπληρώνουν μεγαλόπρεπα τον διάκοσμο, οι ειδικοί μελετητές μας λένε ότι πρόκειται για έργα καλλιτεχνών από το Σάμοκοφ (ίσως και

του ίδιου του Ζαχαρία ή του αδελφού του, του Δημητρίου. Πρόκειται για τους δύο γιους του ιδρυτή της Σχολής του Σάμοκοφ, Χρίστο Ντιμιτρόφ).

Στο καθολικό, σ' ένα ειδικό κιβώτιο με ξυλόγλυπτες διακοσμήσεις, βρίσκεται τοποθετημένη η ιερή εικόνα του μοναστηρίου, η θαυματοργή Παναγία η Τριχειρούσα, που φιλοτεχνήθηκε στις αρχές του 18ου αιώνα.

Οσες εικόνες δεν χρησιμοποιούνται στη Θεία Λειτουργία φυλάγονται στο μικρό μουσείο της μονής, στη βόρεια πτέρυγα.

Το μοναστήρι του Τρογιάν λειτουργεί κανονικά.

«Ο Χριστός θεραπεύει τον παράλυτο». Τοιχογραφία στο νάρθηκα του Καθολικού της μονής του Τρογιάν. Έργο του Ζαχαρία (1847).

Γενική άποψη του μοναστηριού του Τρογιάν (Κοιμήσεως της Θεοτόκου). Βρίσκεται δίπλα στον ποταμό Τσέρνι Οσαμ και σε απόσταση 10 χιλιομέτρων από την πόλη Τρογιάν, μέσα σ' ένα πικνό πευκοδάσος.

Το μοναστήρι του Ρόζεν. Βρίσκεται σ' ένα καταπράσινο ορεινό τοπίο, αρκετά κοντά στην πόλη Μέλνικ και τους περίφημους βράχους της περιοχής, στο νοτιοδυτικό άκρο της σημερινής Βουλγαρίας.

Το μοναστήρι του Ρόζεν

Είναι μία από τις παλαιότερες μονές και υπάγεται απευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ θέση της μονής του Ρόζεν, από τα πρώτα χρόνια της ύπαρξής της, καθόρισε και τον σημαντικότερο ρόλο που επρόκειτο να παίξει τους επόμενους αιώνες στις πολιτιστικές σχέσεις και, γενικότερα, τη συνεργασία μεταξύ των βαλκανικών χωρών. Το μοναστήρι, στο νοτιοδυτικό άκρο της σημερινής Βουλγαρίας, αρκετά κοντά στην πόλη Μέλνικ και τους περίφημους βράχους της περιοχής, υψώνεται σ' ένα καταπράσινο, ορεινό τοπίο.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα των πιο πρόσφατων ερευνών, η μονή θα πρέπει ήδη να υπήρχε τον μακρινό 12ο αιώνα, στα χρόνια του δεσπότη Αλέξιου Σλαφ, που ήταν άρχοντας της περιοχής του Μέλνικ. Η άποψη αυτή στηρίζεται και στη μαρτυρία του βυζαντινού χρονικογράφου Γεωργίου Ακροπολίτη, ο οποίος αναφέρει: «Σ' όλα τα εδάφη μεγάλος άρχοντας ήταν ο Θεόδωρος ο Κομνηνός, όχι όμως και στα βουνά της Ροδόπης ή στο Μέλνικ. Εδώ ήταν άρχοντας ο Σλαφ, που ήταν συγγενής του βασιλιά Ασέν και τιμήθηκε με το αξίωμα του δεσπότη από τον αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης Ερρίκο... Ο Σλαφ ποτέ δεν ήταν υποτακτικός κανενός και σε κανέναν δεν έκανε δήλωση υποταγής ούτε υπόγραψε καμιά συμφωνία».

Πληροφορίες για τη δραστηριότητα των λόγιων μοναχών του Ρόζεν μας δίνει το κείμενο μιας «Οκτώηχου» που φυλάσσεται στη

βιβλιοθήκη της Μεγίστης Λαύρας (του Αγίου Αθανασίου) στο Άγιον Όρος. Στο κείμενο διαβάζουμε ότι το χειρόγραφο είναι έργο (1551) του ιερομόναχου Κοσμά, ηγουμένου της μονής της Παναγίας της Ροζινιώτισσας, δηλαδή του Ρόζεν.

Σταυροπηγιακή μονή

Το μοναστήρι του Ρόζεν είναι μία από τις παλιότερες σταυροπηγιακές μονές της Βουλγαρίας και υπάγεται απευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, προνόμιο που παραχωρείται μόνον στα σημαντικότερα μοναστήρια της Ορθοδοξίας.

Το 1761, με σιγίλιο του πατριάρχη Ιωακείμ του Α' το μοναστήρι του Ρόζεν υπάγεται στη Μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους. Το γεγονός ότι, ήδη από τον 14ο αιώνα, υπήρχε στο Ρόζεν ένα μικρό μετόχι της Ιβήρων φαίνεται να δικαιολόγησε την απόφαση, και το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε για τις μακροχρόνιες σχέσεις του μεγάλου ελληνικού μοναστηριού με το βουλγαρικό.

Η απόφαση δεν επηρέασε καθόλου την ανεξαρτησία της μονής, αντίθετα το κύρος της έγινε μεγαλύτερο στην περιοχή του Μέλνικ.

Τοιχογραφίες

Οι μεγάλες οικοδομικές εργασίες αρχίζουν το 1597. Τότε διαμορφώνεται το καθολικό, η εκκλησία που

είναι αφιερωμένη στην Παναγία. Οι τοιχογραφίες θα ολοκληρωθούν στα τέλη του 16ου αιώνα, ενώ ολοκληρο το συγκρότημα και η διακόσμηση του οστεοφυλάκιου θα αποπερατωθούν το 1662. Βέβαια και στη διάρκεια των επόμενων εκατό χρόνων οι εργασίες δεν θα σταματήσουν, ιδιαίτερα στο καθολικό, που είναι ναός τρίκλιτος με μήκος 27 και πλάτος 13 μέτρα.

Οι ειδικοί πιστεύουν ότι μία από τις αρχαιότερες τοιχογραφίες στον πρόναο του καθολικού είναι έργο του 16ου αιώνα, ενώ πολύ καλά διατηρημένες είναι και οι σκηνές που παριστάνουν την «Κάθοδο του Χριστού στον Αδη», την «Ανάληψη», την «Απιστία του Θωμά» και τις «Μυροφόρες». Εικονίζονται ακόμη και τα θαύματα του Ιησού, μια σειρά παραστάσεων που τη συναντάμε πολύ συχνά στην εκκλησιαστική τέχνη της εποχής.

Το μεγάλο τέμπλο του μοναστηριού, με διαστάσεις 10,5x4,40 μέτρα, είναι έργο του 1732 και, μαζί με τα αντίστοιχα των καθολικών στο Μπάσκοβο και το Αρμπανάσι, αποτελούν τα πιο σημαντικά δείγματα της μοναστηριακής, ξυλογλυπτικής τέχνης των αρχών του 18ου αιώνα.

Στο διακονικό του ιερού συναρμολογήθηκε στα τέλη του 17ου αιώνα ένα μικρό εικονοστάσι που, ο τρόπος της κατασκευής και η τεχνολογία του, θυμίζουν έντονα τα

ξυλόγλυπτα τέμπλα των μοναστηριών του Αγίου Όρους.

Παναγία

Σημαντικότερη εικόνα, που θεωρείται και θαυματουργή, είναι η «Παναγία με βιβλικές παραστάσεις» που φυλάσσεται σε ξυλόγλυπτο κιβώτιο στο παρεκκλήσι των Αγίων Αναργύρων και από την επιγραφή της μαθαίνουμε ότι ζωγραφίστηκε από το χέρι «του Ιακώβου, μοναχού της Ι.Μ. Ιβήρων».

Η μονή του Ρόζεν είναι μια από τις λίγες στη Βουλγαρία που έχει διατηρήσει και όλα τα βοηθητικά και διοικητικά της κτίρια, απαραίτητα σε ένα μοναστηριακό συγκρότημα.

Το μοναστήρι πήρε οριστικά τη σημερινή του μορφή κατά τον 19ο αιώνα. Τότε ολοκληρώθηκαν η βόρεια πτέρυγα με το μικρό καμπαναριό, τα κελιά των μοναχών, η αίθουσα των επισκεπτών, οι σκάλες και οι διάδρομοι. Το 1912 η μονή πέρασε στη δικαιοδοσία της βουλγαρικής Εξαρχίας.

Η καλλιτεχνική αξία των εικόνων, αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, μαρτυρούν τις στενές σχέσεις που είχε το Μοναστήρι του Ρόζεν με την Ι. Μ. Ιβήρων του Αγίου Όρους, όπως και με τα υπόλοιπα πνευματικά κέντρα της βαλκανικής Χερσονήσου.

Σήμερα το μοναστήρι του Ρόζεν λειτουργεί κανονικά.

Ο Άγιος Θεόδωρος Τύρων. Λεπτομέρεια από την εικόνα «Οι Άγιοι Θεόδωρος Τύρων και Θεόδωρος Στρατηλάτης» (14ος αιώνας). Μουσείο της μονής του Ρόζεν.

«Η φιλοξενία του Αβραάμ». Τοιχογραφία στον πρόναο της παλιάς εκκλησίας (1476).

Η Παναγία της Βίτοσα

Η μονή θεμελιώθηκε τον 14ο αιώνα και εδώ βρίσκεται η κατοικία του Βούλγαρου Πατριάρχη

ΣΤΑ Τέλη του 14ου αιώνα, γύρω από τη Σόφια, στους πρόποδες των βουνών Βίτοσα, Λόζεν και Πλάνα, κάνουν διαδοχικά την εμφάνισή τους 14 μοναστήρια που, με το πέρασμα των χρόνων, θ' αποτελέσουν σημαντικά κέντρα πνευματικής καλλιέργειας και θα κερδίσουν τον χαρακτηριστικό τίτλο: «Μικρό Άγιο Όρος».

Ένα από τα μοναστήρια αυτά ήταν η μονή του Ντραγκαλέφσκι στη Βίτοσα, κοντά στο χωριό Ντραγκαλέφσκι.

Το μοναστήρι θεμελιώθηκε στα χρόνια του βασιλιά Ιβάν Αλεξάνταρ, στα μέσα του 14ου αιώνα. Το 1476, στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, το μοναστήρι αναστηλώνεται από τον

βογιάρο Ραντοσλάφ τον Μαύρο, από τη Σόφια.

Τοιχογραφίες

Σήμερα, από το παλιό συγκρότημα σώζεται μόνον η εκκλησία. Από τις παλιότερες τοιχογραφίες σώζονται μόνον κάποια τμήματα στο ναό και τον πρόναο, από τις συνθέσεις «Η δίκη του Πιλάτου», «Ο Ιούδας επιστρέφει τα τριάκοντα αργύρια», «Ο απαγχονισμός του Ιούδα» και «Ο Πέτρος απαρνείται τον Κύριο». Σε πολύ καλή κατάσταση σώζονται και οι μορφές του Ρωμανού του Μελωδού και του Αγίου Πέτρου.

Στα τέλη του 14ου αιώνα το μοναστήρι του Ντραγκαλέφσκι είναι σημαντικό κέντρο γραματολογίας. Εδώ, το 1469, ο ιερομόναχος Νικόλαος αντιγράφει το Τετραευαγγέλιο που σήμερα βρίσκεται στην Ι. Μ. Χιλανδαρίου, στο Άγιο Όρος. Εδώ οι λόγιοι αδελφοί Δανιήλ, Στογιάν και Βλάτκο θα συντάξουν (14ος αιώνας) το Ψαλτήριο που αργότερα θα μεταφερθεί στην Ι. Μ. Ιβήρων, στον Αθω. Και ακόμη, στη διάρκεια του 18ου αιώνα στο μοναστήρι θα γραφεί πλήθος εκκλησιαστικών βιβλίων και η μονή θα μετατραπεί σε βασικό πυρήνα της γραμματολογικής σχολής της Σόφιας.

Στα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα εναντίον των Τούρκων, το μοναστήρι θα παίξει σημαντικό ρόλο. Εδώ θα εργαστούν λόγιοι μοναχοί και ιερείς, πρωτεργάτες της πνευματικής αφύπνισης του έθνους, όπως ο ιερομόναχος Γεννάδιος, που ήταν τότε ηγούμενος, ή ο Ιγνάτιος της Ρίλας, που αργότερα έγινε κι αυτός ηγούμενος στο Ντραγκαλέφσκι, ψυχή της επαναστατικής επιτροπής της Σόφιας το 1873.

Η Παναγία της Βίτοσα είναι σήμερα γυναικείο μοναστήρι, εδώ βρίσκεται και η κατοικία του Βούλγαρου Πατριάρχη. Το συγκρότημα έχει ανακηρυχθεί σε εθνικό μουσείο.

Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος

Το μοναστήρι αποτελεί σπανιότατο δείγμα εκκλησιαστικής, μεσαιωνικής κατασκευής

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου κοντά στο Ζέμεν, στη νοτιοδυτική Βουλγαρία, είναι χτισμένο σ' ένα μεγάλο ξέφωτο και το περιβάλλει ένα μεγάλο δάσος από αιωνόβιες οξιές.

Οι ιστορικοί πιστεύουν ότι το μοναστήρι, που παλιότερα περιλαμβάνονταν στα όρια του μεσαιωνικού φρουρίου Ζέμλινγκραντ, στρατηγικό σημείο στα στενά του Στρυμόνα, θεμελιώθηκε κατά την εποχή του λεγόμενου Δεύτερου Βουλγαρικού Βασιλείου.

Με τη λιτότητα της αρχιτεκτονικής του και με τον άψογο μικρό τρούλο του αποτελεί σπανιότατο δείγμα εκκλησιαστικής, μεσαιωνικής κατασκευής.

Τοιχογραφίες

Ιστορικές πηγές αναφέρουν την ύπαρξή του από το 1189. Το καθολικό της μονής, που είναι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο, οικοδομήθηκε στα τέλη του 11ου και στις αρχές του 12ου αιώνα και διάφορες πληροφορίες μας δίνουν τμήματα των τοιχογραφιών του ιερού, που ανακαλύφθηκαν μόλις το 1974.

Τον 14ο αιώνα αναστηλώθηκε και διακοσμήθηκε με νέες τοιχογραφίες στα χρόνια του σεβαστοκράτορα Ντεγιάν.

Κατά την ίδια περίοδο ολοκληρώνονται και οι τοιχογραφίες που, αν υπολογίσουμε το μεγάλο χρονικό διάστημα που πέρασε από τότε, βρίσκονται σε ικανοποιητική κατάσταση. Τα έργα αυτά, αποτελούν μια ιδιόμορφη παραλλαγή της μεσαιωνικής θρησκευτικής ζωγραφικής στη νοτιοανατολική Ευρώπη.

Πρόκειται για σπάνια ή και μοναδικά τμήματα από μεγάλες συνθέσεις με βιβλικά θέματα. Με ιδιαίτερη επιμέλεια ο ζωγράφος φιλοτεχνεί τη σκηνή της Σταύρωσης και προσθέτει πρωτοφανείς λεπτομέρειες στην «κατασκευή των καρφιών», κάτι το εξαιρετικά σπάνιο στη χριστιανική εικονογραφία.

Οι πρόσφατες μελέτες των ειδικών εκφράζουν την άποψη ότι οι τοιχογραφίες στο καθολικό της μονής της Ζέμεν ανήκουν στη λεγόμενη «λαϊκή τάση», που κάνει την εμφάνισή της στην εκκλησιαστική τέχνη κατά την περίοδο του Δεύτερου Βουλγαρικού Βασιλείου.

Σήμερα το μοναστήρι έχει ανακηρυχθεί σε εθνικό πολιτιστικό μνημείο.

«Οι μαθητές του Χριστού παίρνουν τη θεία μετάληψη», τοιχογραφία του 14ου αιώνα στο ιερό της εκκλησίας του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου.

Γενική άποψη της περιοχής «Στενά του Ντερβέντ» στον ποταμό Γιάντρα και το συγκρότημα του μοναστηριού του Πρεομπραζέν.

Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος

Το μεσαιωνικό μοναστήρι-κάστρο είναι χτισμένο στη σκιά των τεραστίων βράχων του Μπελιάκοβο

«Οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος». Τοιχογραφία του ζωγράφου Ζαχαρία (1849), στην εκκλησία Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ άρχισε να οικοδομείται κατά την περίοδο του Δεύτερου Βουλγαρικού κράτους (13ο-14ο αιώνα) και, σύμφωνα με τη γνώμη ορισμένων ειδικών, η ίδρυσή του είχε σχέση με τη δεύτερη σύζυγο του βασιλιά Ιβάν Αλεξάνταρ (1331-1371) γι' αυτό και ονομάστηκε Μονή της Σάρας.

Ακολουθώντας το παράδειγμα του συζύγου της, η Σάρα ενδιαφέρθηκε τόσο για το μοναστήρι όσο και για τις σκήτες ή τις μικρότερες εκκλησίες.

Η σημερινή μονή είναι χτισμένη στη σκιά των τεραστίων βράχων του Μπελιάκοβο, στα στενά του Ντέρβεν, απ' όπου περνάει ο ποταμός Γιάντρα, σε απόσταση έξι περίπου χιλιομέτρων από το Τίρνοβο. Η θέση της μονής κοντά στην πόλη, επέτρεψε στο μοναστήρι να επηρεάσει την πνευματική και την πολιτική ζωή στο Βελίκο Τίρνοβο, την πρωτεύουσα του Δεύτερου Βουλγαρικού κράτους κατά τον 14ο αιώνα.

Μοναστήρι - Κάστρο

Στα πρώτα μεσαιωνικά κτίρια της μονής σώζονται κάποια στοιχεία της αρχιτεκτονικής του, λίγα κερα-

«Η Δευτέρα Παρουσία». Τοιχογραφία του Ζαχαρία, (1849) στον πρόναο του καθολικού.

μικά και τμήματα τοιχογραφιών. Δεν είναι γνωστός ο λόγος της μετατόπισης των κατοπινών κτισμάτων στη σημερινή τους θέση.

Στη διάρκεια της τουρκοκρατίας η μονή πυρπολήθηκε και καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά. Στα τέλη του 18ου και στις αρχές

του 19ου αιώνα άρχισε η ανέγερση της νέας μονής στο σημερινό σημείο, με το καθολικό της αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος.

Το μοναστήρι του Πρεομπραζέν είναι ένα τυπικά μεσαιωνικό μοναστήρι - κάστρο. Τα κτίριά του σχη-

ματίζουν ένα μεγάλο ορθογώνιο με εσωτερική αυλή. Οι κάτω όροφοι είναι κατασκευασμένοι από πυρόλιθο, ενώ οι σκεπαστοί εξώστες στους υψηλότερους ορόφους προεξέχουν προς την αυλή, συμπληρώνοντας με μοναδικό τρόπο τη συνολική αρχιτεκτονική αρμονία.

Η νέα εκκλησία άρχισε να χτίζεται το 1834 πάνω στα ερείπια της παλιάς, που είχαν καταστρέψει οι οθωμανοί. Με ειδική άδεια που παραχώρησε το 1832 ο σουλτάνος Μαχούτ, επέτρεψε την οικοδόμηση της εκκλησίας, αλλά με την προϋπόθεση ότι «... θα έχει το ίδιο ακριβώς μήκος, ύψος και πλάτος με την παλιά και χωρίς το δικαίωμα να γίνει ούτε μια πιθαμή ούτε ένα δάχτυλο μεγαλύτερη».

Οι εργασίες αρχίζουν με πρωτομάστορα τον Ντιμίταρ Σοφιανλίατα. Αυτός όμως συνεργάζεται με την περίφημη επαναστατική οργάνωση του Βέλτσο και, το 1835, συλλαμβάνεται από τους Τούρκους και οδηγείται στην κρεμάλα.

Την οικοδόμηση της εκκλησίας θα συνεχίσει και θα ολοκληρώσει ο φημισμένος πρωτομάστορας και καλλιτέχνης Κόλιο Φίτσετο.

Τα υπόλοιπα οικοδομήματα, όπως το μαγειρείο, η βιβλιοθήκη και η αίθουσα των επισκεπτών θα χτιστούν μετά την απελευθέρωση της Βουλγαρίας από τον τουρκικό ζυγό.

Τοιχογραφίες

Οι τοιχογραφίες στην εκκλησία άρχισαν να φιλοτεχνούνται το 1849 και είναι έργο του διάσημου ζωγράφου Ζαχαρία από το Σάμοκοφ.

Το τέμπλο της εκκλησίας, ένα θαυμάσιο δείγμα ξυλογλυπτικής, είναι ολόκληρο επιχρυσωμένο και οι ειδικοί πιστεύουν ότι είναι έργο του μεγάλου μάστορα Κόλιου Φίτσετο.

Παρεκκλήσια

Ταυτόχρονα με την κατασκευή του καθολικού, ο μάστορας Ντιμίταρ Σοφιανλίατα χτίζει το παρεκκλήσι του Αγίου Ανδρέα, που το διακοσμεί ο πατήρ Βιτάν Κόγιουφ, ζωγράφος από την πόλη Τριάβνα. Λίγο αργότερα ο Φίτσετο θα χτίζει το παρεκκλήσι του Ευαγγελισμού που θα το διακοσμήσει ένας άλλος πολύ σημαντικός αγιογράφος, ο Στανισλάφ Ντοσπέφσκι. Στο μοναστήρι υπάρχει και τρίτο παρεκκλήσι, της Ανάστασης του Λαζάρου, με τοιχογραφίες του Ιβάντσο Κίντσεφ από την Τριάβνα.

Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα εναντίον των Τούρκων, στο μοναστήρι βρίσκουν καταφύγιο οι πατριώτες επαναστάτες σαν τον πατέρα Ματέι Πρεομπραζένσκι, τον ήρωα της μονής του Ντριάνοβο παπα-Χαρίτωνα, τον εθνικό ήρωα Αγγελ Κάντσεφ, τον Φίλιπ Τότιου, και πολλοί άλλοι.

Στα χρόνια του ρωσο-τουρκικού πολέμου το μοναστήρι μετατρέπεται σε στρατιωτικό νοσοκομείο και τότε είναι που ο τσάρος Αλέξανδρος ο Β΄ δώρισε τη μεγάλη καμπάνα. Στο μουσείο της μονής φυλάσσονται θαυμάσια χειρόγραφα ευαγγέλια του 12ου αιώνα, καθώς και πλήθος παλιά βιβλία.

Οι κτήτορες της μονής, Γεώργιος και Κωνσταντίνος, πατέρας και γιος (1643). Τοιχογραφία στον πρόναο του καθολικού της μονής.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Το μοναστήρι του Μπάτσκοβο

Είναι αφιερωμένο στην Παναγία του Πετριτού και έχει ιστορία εννέα αιώνων

Το καθολικό της Μονής του Μπάτσκοβο (Παναγία του Πετριτού) και σε πρώτο πλάνο το παρεκκλήσι των Αγίων Αναργύρων.

Αρχαίος φιλόσοφος, λεπτομέρεια από τοιχογραφία στην τράπεζα του μοναστηριού (1643).

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ του Μπάτσκοβο είναι, ίσως, το μοναδικό θρησκευτικό και πολιτιστικό κέντρο στο οποίο, επί αιώνες, συμβιούν και αναπτύσσονται παράλληλα τρεις πολιτισμοί: ο βυζαντινός, ο ελληνικός και ο βουλγαρικός. Η μονή είναι αφιερωμένη στην Παναγία του Πετριτού, ονομασία που πιθανότατα οφείλεται στο γειτονικό κάστρο «Πετριτός».

Ιστορικές μαρτυρίες αναφέρουν ότι, στα τέλη του 11ου αιώνα, στο μοναστήρι υπάρχει περίφημη σχολή λογίων που κι αυτή ονομάζεται «του Πετριτίου» (πάλι από το κάστρο).

Χτισμένο στο οροπέδιο, κοντά στην πόλη Ασένοφγκραντ, δίπλα στον ποταμό Τσάγια, το μοναστήρι έχει ιστορία εννέα αιώνων.

Γρηγόριος Πουκαριανινός

Ο μέγας δομέστιχος των στρατευμάτων του Βυζαντινού αυτοκράτορα Αλέξιου Α΄ του Κομνηνού (1081-1118), ο Γεωργιανός Γρηγόριος Πουκαριανινός ίδρυσε τη μονή το 1083 και την μετέτρεψε σε κέντρο συμπα-

τριωτών των μοναχών στην περιοχή. Η σχολή γραμματολόγων και μεταφραστών που λειτουργούσε στα τέλη του 11ου αιώνα, και στην οποία εργάστηκε και ο περίφημος Γεωργιανός φιλόσοφος Ιωάννης Πετρίκιος, συνέβαλε σημαντικά στη διατήρηση των πολιτιστικών σχέσεων ανάμεσα στο Βυζάντιο και τη Γεωργία.

Από την «Historia de expeditione Federici imperatoris» πληροφορούμαστε ότι μέχρι τα τέλη του 12ου αιώνα η μονή διατηρεί τον γεωργιανό της χαρακτήρα.

Στο χώρο της μονής το παλαιότερο σωζόμενο κτίριο είναι το οστεοφυλάκιο, το μοναδικό μνημείο αυτού του τύπου γνωστό στον ορθόδοξο κόσμο από την εποχή των Κομνηνών. Και στους δύο ορόφους του σώζονται σπάνιες τοιχογραφίες.

Για μια μεγάλη χρονική περίοδο, από τα τέλη του 12ου και στη διάρκεια του 13ου αιώνα το μοναστήρι βρίσκεται άλλοτε στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και άλλοτε μέσα στα όρια του βουλγαρικού κράτους, στο

Συνέχεια στην 18η σελίδα

«Βασιλιάδες και φιλόσοφοι» (δεξιά ο φιλόσοφος Σωκράτης), λεπτομέρεια από τοιχογραφία στην Τράπεζα της μονής, (1643).

Η μορφή της Παναγίας σε τοιχογραφία του 12ου αιώνα στο οστεοφυλάκιο της Μονής του Μπάσκοβο.

Συνέχεια από την 17η σελίδα

οποίο οι βασιλιάδες αλλάζουν πολύ συχνά: Ιβάνκο, Καλογιάν, Δεσπότης Αλέξιος Σλαβ, Ιβάν Ασέν ο Β', Κωνσταντίν - Ασέν Τιχ.

Μετά το 1344 η μονή θα περάσει στη δικαιοδοσία του Βούλγαρου βασιλιά Ιβάν Αλεξάνταρ (1331-1371), ο οποίος θα την ενισχύσει με σημαντικές δωρεές.

Οθωμανοί

Από το 1364 το μοναστήρι και τα κτήματά του θα περάσουν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Παρά τις δυσκολίες, όμως, η μονή θα κατορθώσει να περισώσει τη βιβλιοθήκη της και να διατηρήσει το κύρος της. Κάποιοι ιστορικοί μάλιστα αναφέρουν και την παρουσία στη μονή του πατριάρχη Ευθυμίου, όταν εξορίστηκε σε αυτήν ακριβώς την περιοχή στα τέλη του 14ου αιώνα.

Μετά το 1745 το μοναστήρι του Μπάσκοβο περνάει στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Κατά την περίοδο αυ-

τή θα ενισχυθούν σημαντικά και οι ελληνοβουλγαρικές πολιτιστικές σχέσεις.

Εργασίες

Οι τελευταίες οικοδομικές εργασίες έγιναν στο μοναστήρι στη διάρκεια του 19ου αιώνα. Βούλγαροι ευκατάστατοι από το Πλόβντιφ (από το 1780 και μέχρι το 1860), εξασφάλισαν στη μονή τα μέσα για την κατασκευή της νότιας πτέρυγας και της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου που θεμελιώθηκε το 1834.

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, το μοναστήρι του Μπάσκοβο παραμένει σημαντικό πνευματικό κέντρο στο οποίο υπάγονται και άλλα αξιόλογα μοναστήρια, όπως του Γκόρνο Βόντεν, του Αράποβο ή του Κούκλεν.

Το 1874 η μονή θα περάσει οριστικά στη δικαιοδοσία της Βουλγαρικής Εξαρχίας. Σήμερα το μοναστήρι λειτουργεί κανονικά και, στις μεγάλες γιορτές, δέχεται χιλιάδες προσκυνητές.

Τα μοναστήρια των βράχων

Κελιά και μικρές εκκλησίες που δημιούργησαν μοναχοί και ερημίτες στους απότομους γκρεμούς του Ιβάνοβο

Τα βράχια των γκρεμών που ακολουθούν τις όχθες του ποταμού Ρούσενσκι Λομ, φιλοξενούν τις μικρές εκκλησίες και τα κελιά που έσκαψαν μέσα τους οι μοναχοί της περιοχής του Ιβάνοβο. Σήμερα σώζονται μόνον πέντε εκκλησίες με τμήματα τοιχογραφιών της μεσαιωνικής περιόδου.

ΣΤΗ βορειοανατολική Βουλγαρία, τον 11ο και μέχρι τον 14ο αιώνα, κοντά στο χωριό Ιβάνοβο (περιοχή της πόλης Ρούσε), δημιουργείται από μοναχούς και ερημίτες μια σειρά από πνευματικά κέντρα. Στους απότομους γκρεμούς που ακολουθούν τις όχθες του ποταμού Ρούσενσκι Λομ, εκμεταλλευόμενοι τις φυσικές σπηλιές, αλλά και σκάβοντας τον σκληρό βράχο, οικοδομούν τα κελιά τους, αλλά και μικρές εκκλησίες. Στη διάρκεια του Μεσαίωνα, σ' αυτές τις αετοφωλιές θα συγκεντρωθούν πλήθος λόγιοι και ασκητές, που θ' ασχοληθούν με τη συγγραφή και την αντιγραφή βιβλίων και θα φιλοτεχνήσουν μινιατούρες, εικόνες και τοιχογραφίες.

Ιωακείμ ο Α΄

Σχετικά με τη δημιουργία των μοναδικών αυτών μοναστηριών, έχουμε πληροφορίες από τον πατριάρχη του Τίρνοβο Ιωακείμ τον Α΄ (1235-1246) ο οποίος δεν παραλείπει να σημειώσει ότι, πριν γίνει προκαθήμενος της βουλγαρικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, είχε ζήσει και ο ίδιος στη μονή της Μεταμορφώσεως, που βρίσκεται στα βόρεια των μοναστηριών.

Συνέπεια της έντονης διάβρωσης των βράχων, αλλά και της εγκατάλειψης, είναι το γεγονός ότι σήμερα σώζονται μόνον πέντε εκκλησίες με τμήματα τοιχογραφιών της μεσαιωνικής περιόδου.

«Οι επιστολές»

Οι κάτοικοι της περιοχής έδωσαν στις τρεις διαφορετικές ομάδες κτισμάτων τα ακόλουθα ο-

νόματα: «Οι επιστολές», «Η θείκη ρεματιά» και «Η γκρεμισμένη Εκκλησία».

Οι παλαιότερες τοιχογραφίες, που σώθηκαν μέχρι τις μέρες μας, βρίσκονται στην τοποθεσία «Οι επιστολές». Σ' αυτά τα σχεδόν κατεστραμμένα, μονόκλιτα εκκλησάκια βλέπουμε τμήματα με τις μορφές του Βασιλείου του Μεγάλου, του Ιωάννη του Χρυσοστόμου, του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Σπυριδώνα.

«Θείκη ρεματιά»

Στην τοποθεσία «Θείκη ρεματιά» οι ασκητές έσκαψαν στο βράχο πλήθος κελιά και μικρές εκκλησίες που, παλιότερα, επικοινωνούσαν μεταξύ τους με γαλαρίες. Σήμερα σώζονται μόνο δύο εκκλησίες με τα ονόματα «Η σκεπαστή» και των «Αγίων Αρχαγγέλων».

Σε μια άλλη, γειτονική εκκλησία έχουν διατηρηθεί σε αρκετά καλή κατάσταση μόνον το «Όραμα του Αγίου Πέτρου της Αλεξάνδρειας» και «Ο Άγιος Παντελεήμων».

Στη δεξιά όχθη του ποταμού (στην ανατολική πλευρά της χαράδρας), βρίσκεται η ομάδα των κελιών που ονομάζεται «Γκρεμισμένη εκκλησία». Εδώ οι τοιχογραφίες είναι μεταγενέστερες και οι ιστορικοί της τέχνης τις τοποθετούν στα τέλη του 14ου αιώνα.

«Η Εκκλησία»

Στην περιοχή του Ιβάνοβο, καλύτερα ίσως απ' όλα, διατηρείται το μεγάλο οικοδόμημα που ονομάζεται απλά «Η Εκκλησία». Εδώ οι χτίστες διά-

λεξαν ένα βράχο σε ύψος 35 μέτρα πάνω από την επιφάνεια των νερών. Η πρόσβαση στην εκκλησία, με τους δύο χώρους σκαμμένους στο βράχο, είναι πολύ δύσκολη.

Στην «Εκκλησία» και στους δύο χώρους, οι τοιχογραφίες κάλυπταν όλους τους τοίχους και την οροφή. Σήμερα σώζονται μόνο κατά το ένα τρίτο. Η καλλιτεχνική τους αξία, όμως, είναι πολύ μεγάλη. Το άψογο σχέδιο, η χρησιμοποίηση των χρωμάτων και οι ιδιομορφίες της θεματογραφίας καθιστούν τις τοιχογραφίες αυτές μοναδικά δημιουργήματα του 14ου αιώνα σε ολόκληρο τον χώρο των Βαλκανίων.

Η πολιτιστική και πνευματική εξέλιξη της μεσαιωνικής πρωτεύουσας, του Βελίκο Τίρνοβο, όπου διέθεταν πολυάριθμους οπαδούς οι προπαγανδιστές του ησυχασμού, επηρεάστηκε σημαντικά από τα μοναστήρια των βράχων. Το ενδιαφέρον των βασιλιάδων (κτητόρων και δωρητών) ήταν ζωηρό και συνεχές και το όνομα δύο απ' αυτούς, του Ιβάν Ασέν και του Ιβάν Αλεξάνταρ, ήταν η αιτία να ονομαστεί, αργότερα, ο μικρός οικισμός Ιβάνοβο.

Οι ασκητές και οι ερημίτες έζησαν ήρεμα στην περιοχή μέχρι το τέλος του Δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους. Όταν, όμως, κυριάρχησαν οι οθωμανοί, άρχισαν οι διωγμοί και οι καταστροφές και ακολούθησε η ερήμωση.

Σήμερα η περιοχή με τα μοναστήρια των βράχων στο Ιβάνοβο θεωρείται μοναδικό μνημείο του βουλγαρικού πολιτισμού, έχει κηρυχθεί διατηρητέα και προστατεύεται από την UNESCO.

Το μοναστήρι του Καπίνοβο

Οικοδομήθηκε το 1272 «Προς δόξαν της Αγίας Τριάδος και προς τιμήν του Νικολάου του θαυματουργού»

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ είναι χτισμένο στις όχθες του ποταμού Βεσελίνα, στους πρόποδες του Αίμου, σ' ένα ηλιόλουστο ξέφωτο, ανάμεσα στις πόλεις Ελένα και Τίρνοβο. Η πλούσια ιστορία της μονής είναι και αποτέλεσμα της γειτνιάσής της με το Βελίκο Τίρνοβο, τη μεσαιωνική πρωτεύουσα της Βουλγαρίας.

Ιδρυτής

Ιδρυτής θεωρείται ο βασιλιάς Ιβάν Αλεξάνταρ ο Β', κατά την εποχή του Δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους. Σύμφωνα με άλλες πηγές, αλλά και όπως αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή, στην αψίδα της εκκλησίας, «Ο ναός αυτός οικοδομήθηκε προς δόξαν της Αγίας Τριάδος και προς τιμήν του Νικολάου του Θαυματουργού, το 1272, και αναστηλώθηκε το 1835».

Είναι σαφές ότι πρόκειται για την περίοδο της βασιλείας του Κωνσταντίν-Ασέν Τιχ (1257-1277), πράγμα που σημαίνει ότι αυτός έχτισε τον παλιό ναό της μονής. Στην πραγματικότητα η εκκλησία αναστηλώθηκε πολύ αργότερα, με βάση τα πρότυπα των εκκλησιών του Αρμπανάσι (κοιτά στο Τίρνοβο), στα τέλη του 17ου αιώνα. Πρόκειται για εκκλησίες μονόκλιτες με χαρακτηριστικούς υψηλούς τρούλους.

Η εκκλησία, που είναι κατασκευασμένη με πελεκητή πέτρα, σύμφωνα με γραπτές μαρτυρίες πυρπολήθηκε και λεηλατήθηκε από τις τουρκικές ορδές που οργίαζαν στην περιοχή το 1789.

Πιθανότατα, η δεύτερη χρονολογία της επιγραφής (1835) αφορά την ανοικοδόμηση του ναού από τους μαστόρους Πέντσο και Ράτσο, από τον Ντριάνοβο, όταν ηγούμενος στο Καπίνοβο ήταν ο Ναφθαλίμο.

Ευλόγλυπτο τέμπλο

Στο μεγάλο, ξυλόγλυπτο τέμπλο του καθολικού έχουν περιληφθεί και κομμάτια από το παλιό εικονοστάσι του 18ου αιώνα, όσα σώθηκαν από την καταστροφική εισβολή των Τούρκων, καθώς και εικόνες του 1811. Το 1820 θα κατασκευασθεί το σημερινό τέμπλο που θα συναρμολογηθεί, αργότερα, στον ανακαινισμένο ναό από τους μαστόρους του Ντριάνοβο.

Το καθολικό διαθέτει και υπαίθριο νάρθηκα, που στους τοίχους του εικονίζονται σκηνές από τη Δευτέρα Παρουσία. Η εντυπωσιακή αυτή τοιχογραφία φιλοτεχνήθηκε το 1845 από τον ζωγράφο Ιβάν Πόποβιτς, από την πόλη Ελένα.

Τα μοναστηριακά κτίρια βρίσκονται στη βορειοανατολική πλευρά και σχηματίζουν μια στενόμακρη πτέρυγα με όμορφους εξώστες που

«Οι Άγιοι Ιωάννης ο Δαμασκηνός και Θεόδωρος του Τίρνοβο», τοιχογραφία του 1864 στο παρεκκλήσι των Εισοδίων της Θεοτόκου.

προεξέχουν στην εσωτερική αυλή. Η κατασκευή των κτιρίων ολοκληρώθηκε το 1856.

Η ιστορία της μονής του Καπίνοβο είναι εξαιρετικά πλούσια κατά την περίοδο από τον 17ο και μέχρι τον 18ο αιώνα. Το 1794, στο τότε καθεολικό και κάτω από τους ήχους του «Εις πολλά έτη» ανακηρύσσεται επίσκοπος και πρώτος Βούλγαρος μητροπολίτης ο Σο-

φρώνιος της Βράτσα. Αυτός ο Βούλγαρος λόγιος και πατριώτης θα αντιγράψει πρώτος την περίφημη «Σλαβοβουλγαρική ιστορία» του Παΐσιου.

Το βιβλίο αυτό, που θεωρείται ιερό για τον βουλγαρικό λαό, έφτασε στην πόλη Κότελ κατευθείαν από το Άγιον Όρος, όπου ο ιερέας Στόικο Βλαντισλάβοφ (ο κατοπινός Σωφρόνιος) θα κάνει το πρώτο αντίγραφο.

Στη συνέχεια ο πατήρ Ελευθέριος και πολλοί άλλοι ιερωμένοι θα συνεχίσουν τις αντιγραφές και θα κυκλοφορήσουν την Ιστορία σε ολόκληρη τη Βουλγαρία.

Στο μοναστήρι του Καπίνοβο, την εποχή της βουλγαρικής Αναγέννησης λειτουργούσε και κρυφό σχολείο. Σήμερα στη μονή γίνονται τακτικά λειτουργίες και το συγκρότημα συντηρείται από καλόγριες.

Ρίτσαρντ Κόντον «Ο αυτοκράτορας της Αμερικής», μετ. Χρύσα Τσαλικίδου, εκδόσεις «Εξάντας», Αθήνα 1994.

Βρισκόμαστε στα τέλη της δεκαετίας του '80. Η πρωτεύουσα και η κυβέρνηση των ΗΠΑ έχουν εξαερωθεί από μια βόμβα τρομακτικής ισχύος, προσφέροντας την ευκαιρία να πραγματοποιηθεί το όνειρο εκατομμυρίων Αμερικανών: να αλλάξει το πολίτευμα της χώρας και να γίνει μοναρχία, μια κανονική μοναρχία με βίβλο υγεμών, δούκες, κόμητες, μαρκήσιους κ.λπ.

Στράτος Θεοδοσίου – Μάνος Δανέζης «Μετρώντας τον άχρονο χρόνο. Ο χρόνος στην αστρονομία», εκδόσεις «Δίαυλος», Αθήνα 1994, σ.σ. 1994.

Τι είναι ο χρόνος; Ποια είναι η αληθινή και ακριβής διάσταση αυτής της φυσικής έννοιας που καθορίζει τη ζωή των ανθρώπων και των κοινωνικών τους σχέσεων; Είναι η ουσία του, μέγεθος μετρούμενο με την κλασική έννοια

ή οποιαδήποτε μέθοδος μέτρησης του άσχετα με το πόσο διευκολύνει τους ρυθμούς της ζωής μας, περιορίζει και υποβαθμίζει ουσιαστικά την ευρύτητα της πραγματικής του διάστασης; Είναι ευθύγραμμη η εξέλιξη του όπως υποστηρίζει η δυτική φιλοσοφία ή κυκλική, όπως πιστεύει η ανατολική διάνοηση;

Gerard Walter «Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο στον αιώνα των Κομνηνών (1081-1180)», εκδόσεις «Παπαδήμα», Αθήνα 1994, σ.σ. 290.

Η επίσημη ιστορία του Βυζαντίου ασχολείται κυρίως με τις διαδοχές των αυτοκρατόρων, τα πραξικοπήματα, τις δολοφονίες, τις θρησκευτικές έριδες και τους πολέμους.

Με το έργο του ο Γάλλος Ζεράρ Βαλιέρ φέρνει στο προσκήνιο τη ζωή των απλών ανθρώπων του Βυζαντίου, των γεωργών, των ναυτικών, των τεχνιτών καθώς και την πνευματική και καλλιτεχνική ζωή της εποχής.

Μελέτες για τη λογοτεχνία

Κείμενα της Λύντιας Στεφάνου και του Χριστόφορου Λιοντάκη

Της **Ελισάβετ Κοτζιά**

Λύντια Στεφάνου «Γενικά και ειδικά για την ποίηση», εκδόσεις «Σοκόλη», Αθήνα 1993, σ.σ. 175.
Χριστόφορος Λιοντάκης «Νυχτερινό γυμναστήριο», εκδόσεις «Καστανιώτη», Αθήνα 1993, σ.σ. 217.

ΚΕΙΜΕΝΑ όπως της Λύντιας Στεφάνου ή του Χριστόφορου Λιοντάκη για την ποίηση και την πεζογραφία είναι από εκείνα που συμβάλλουν στο να κρατιέται η φλόγα της αγάπης για τη λογοτεχνία ζωντανή. Μπορεί να μην υπάρχει στη χώρα μας πρωτογενής παραγωγή θεωρίας της λογοτεχνίας. Μπορεί η άσκηση του κριτικού λόγου να παραμένει συχνά περιστασιακή και πάντως –κατά κανόνα– στο περιθώριο των ακαδημαϊκών θεσμών. Κείμενα, ωστόσο, όπως τα παραπάνω, υπαγορευμένα κατά κύριο λόγο από την ανάγκη των συγγραφέων τους να συλλάβουν οι ίδιοι –και κατόπιν να κοινοποιήσουν– όλες τις αποχρώσεις της συγκίνησης που αισθάνονται για ορισμένα έργα ή και για το ίδιο το φαινόμενο της τέχνης, συνιστούν, για τη λογοτεχνία τουλάχιστον, πράξη σημαντική.

Η παράδοση είναι μακρά. Δεν έχουμε παρά να αναφέρουμε, όσον αφορά τη μεταπολεμική περίοδο, ονόματα όπως του Μανόλη Αναγνωστάκη, της Νόρας Αναγνωστάκη, του Γιώργου Αράγη, του Χριστόφορου Μηλιώνη, του Λουκά Κούσουλα, του Η.Χ. Παπαδημητράκου, του Νίκου Φωκά, του Σπύρου Πλασκοβίτη, του Ν.Δ. Τριανταφυλλό-

πουλου. Κοινός παρονομαστής το γεγονός ότι διαθέτοντας πλήρη εποπτεία του αντικείμενου, οι συγγραφείς κατορθώνουν να διεισδύσουν, μέσω των αναλύσεων και της ποιότητας του λόγου τους, στο επίπεδο όπου συντελούνται οι ζυμώσεις και παράγεται το ίδιο το φαινόμενο της λογοτεχνίας.

Το βιβλίο της ποιήτριας και κριτικού Λύντιας Στεφάνου, με κείμενα γραμμένα από το 1976 ως το 1989 περιλαμβάνει τα εξής: έξι δοκίμια για τα ζητήματα της ποιητικής δημιουργίας, τον ελισθητικό μοντερνισμό, την κριτική και την ποίηση από τον ρομαντισμό ως τον υπερρεαλισμό, το θάνατο ως όραμα των ποιητών καθώς και τις δυνατότητες της αφή-

γησης στην ποίηση, τρία κείμενα για τα ελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά της περιόδου 1943-1953, τη διάρκεια και τη διαύγεια του παρανοημένου Σικελιανού και την «άγνωστη» ποίηση της Μαρίας Σερβάκη, καθώς και επτά σημειώματα για ποιητές νεότερων λογοτεχνικών γενεών.

Συστηματική και ευρηματική μελετήτρια και κριτικός, η Λύντια Στεφάνου φωτίζει κείμενα, συγγραφείς, ρεύματα και θεματικές της λογοτεχνίας. Κύριο χαρακτηριστικό των γραπτών της είναι ο τόνος εκείνος της σοβαρότητας και του στοχασμού, ο οποίος κινείται παράλληλα με την ικανότητα της λογοτεχνίας να διεισδύει στο βάθος προβλημάτων της ύπαρξης.

«Τριάντα κείμενα», σημειώνει ο Χριστόφορος Λιοντάκης στον πρόλογο του βιβλίου του, «αδέσποτα, γραμμένα σε μια εικοσαετία περίπου, τα περισσότερα κατά παραγγελία... Νυχτερινές ασκήσεις με πολλές αναφορές στο φως. Σημειώσεις από αναγνώσεις, που εκ των υστέρων, όταν μου ζητήθηκε, πήραν τη μορφή μιας πιο ολοκληρωμένης διατύπωσης».

Αυτό που κυρίως κρατάμε από το βιβλίο του είναι ότι μιλώντας για την ποίηση, την πεζογραφία και την κριτική –Παπαδιαμάντης, Τερζάκης, Μέλπω Αξιώτη, Καβάφης, Καρυωτάκης, Πωλ Ελυάρ, Γιουρσενάρ, Μαρωνίτης, Στεργιόπουλος– (αλλά και για τις πόλεις, την Αθήνα και το Ηράκλειο ή αφηγούμενος τα όνειρά του) μιλάει για την αφόρητη νοσταλγία, για το απροσδιόριστο, το άπιαστο εκείνο, τόσο σημαντικό ώστε να νοηματοδοτεί τη ζωή.

Χανς Κρίστιαν Αντερσεν

Μυρτώ Γεωργίου-Νίλσεν «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας Αντερσεν», εκδόσεις «Καστανιώτη», Αθήνα 1994, σ.σ. 218.

ΠΟΙΟΣ ήταν ο Χανς Κρίστιαν Αντερσεν, ο Δανός παραμυθός που οι ιστορίες του χάρισαν στο δημιουργό τους φήμη μοναδική, τοποθετώντας τον στη χορεία των κλασικών της παγκόσμιας λογοτεχνίας; Αναλύοντας αυτό ακριβώς το έργο –τα 103 μεταφρασμένα στα ελληνικά από το σύνολο των 160 παραμυθιών και διηγημάτων του– η Μυρτώ Γεωργίου-Νίλσεν φωτίζει ταυτόχρονα και τα κείμενα και την προσωπικότητα του προικισμένου αλλά αδιαμφισβήτητα ιδιόρρυθμου συγγραφέα που έζησε στη Δανία του περασμένου αιώνα.

Ανθρωποι, ζώα, φυτά, αντικείμενα συναπαντώνται και συναναστρέφονται χωρίς καμιά δυσκολία μέσα στο

μαγικό χώρο της αφήγησης με τον ίδιο ίσως τρόπο που το πάμπωχο, άχαρο και δυστυχισμένο χωριατόπαιδο από το Οδενσε μετανάστευσε στα 1822 στη δανική πρωτεύουσα για να αποκτήσει μερικά χρόνια αργότερα πολλές εκατοντάδες φανταστικών θαυμαστών στους οποίους συγκαταλέγονταν μέλη των βασιλικών αυλών της Δανίας, της Πρωσίας, της Αγγλίας, της Σουηδίας.

Μια ζωή γεμάτη παραμύθια – μια ζωή σαν παραμύθι. Ανιχνεύοντας δομικά στοιχεία των κειμένων μέσω της τυπολογίας των ηρώων και της έννοιας της οικογένειας όπως αναπτύσσεται στα παραμύθια, η συγγραφέας αναδεικνύει ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία της προσωπικότητας του Αντερσεν, συνθέτοντας ένα ζωντανό πορτρέτο του δημιουργού της «Τοσοδούλας», της «Βασίλισσας του χιονιού», του «Μολυβένιου στρατιώτη».

Υπέρβαση ή παραβίαση;

Του Δημήτρη Χατζηνικολάου

Το καταξιωμένο πλέον γαστρονομικό δόγμα ότι το λευκό κρασί ταιριάζει με ψάρι και το κόκκινο με κρεατικά και διάφορα τυριά, γαλιόχησε εκατοντάδες γενιές καταναλωτών μέχρι σήμερα. Μολονότι ο κανόνας αυτός είναι άγραφος και προφορικός, έχουν διαπιστωθεί πολλές εξαιρέσεις που αρχικά τον επιβεβαιώνουν. Στην εποχή μας, όμως, η πληθώρα των απολαυστικών αυτών παραβιάσεων έχει δημιουργήσει ένα άλλο δόγμα, το ακριβώς αντίθετο, θα έλεγα, του γενεστικού αυτού κατεστημένου.

Η παραβίαση ενός κανόνα (που βρίσκει ολόένα και περισσότερους οπαδούς, ιδιαίτερα κατά την καλοκαιρινή περίοδο) κρύβει μέσα της την έλλειψη σιγουριάς για το κατά πόσον ο κλασικός κανόνας κρέας-κόκκινο και λευκό με ψάρι, είναι σωστός.

Για να ξεπεράσει κανείς αυτή την αμφισβήτηση, είναι σημαντικό να κατανοήσει τους λόγους εκείνους που όρισαν παραδοσιακά κάποιους συνδυασμούς, έτσι ώστε να μπορεί ανά πάσα στιγμή να τους ανανεώνει.

Κόκκινο κρασί, λοιπόν, με αστακό και λευκό με τις μοσχαρίσιες μπριζόλες, είναι δύο προκλητικές παραβιάσεις που προϋποθέτουν γνώση στις επιλογές των ετικετών, αλλά και τις θερμοκρασίες σερβιρίσματος των συγκεκριμένων κρασιών που προτείνονται ως αρμονικά συνοδευτικά.

Μια κλασική, λοιπόν, ψαρόσουπα με κοριάνδρο και λαχανικά που περιέχει λίγο κόκκινο κρασί από αγιοργήτικο, μπορεί να συνοδευτεί από ένα μαλακό ρομπινί οίνο της Νεμέας.

Πριν όμως απευθυνθώ στους ανστηρούς θεματοφύλακες της παραδοσιακής γαστρονομικής μας τέχνης, θα ήθελα να εστιάσω το ενδιαφέρον σας στην αιτιολόγηση του καθιερωμένου συνδυασμού, για να μπορέσουμε να τον παραβιάζουμε έξυπνα και διακριτικά, χωρίς τον κίνδυνο να θεωρηθούμε γαστρονομικά...αστοιχείωτοι.

Είναι γεγονός, λοιπόν, ότι οι φυσικές χρωστικές του ερυθρού σταφυλιού είναι εκείνες που καθιστούν το κόκκινο κρασί ιδανικό για τα κρεατικά και γενικώς για τα εδέσματα που περιέχουν πρωτεΐνες. Πρόκειται κυρίως για τις ταννίνες που βρίσκονται πάνω στη φλούδα κάθε ρώγας και περνούν διακριτικά μέσα στο μούστο και το κρασί, κατά τη φάση της εκχύλισης, ταυτόχρονα με την αλκοολική ζύμωση.

Επειδή λοιπόν αυτές οι σιτφές ουσίες «παντρεύονται» θανάσια με τις διάφορες πρωτεΐνες των κρεατικών και των τυριών, ικανοποιούνται συνήθως εύκολα οι περισσότεροι ουρανόσκοποι.

Αν όμως σερβίρουμε κάποιο ελαφρύ κρασί με λιγοστές ταννίνες, κάποιο κοκκινέλι, ένα πουνέαι ή κάποιο σκούρο ροζέ με μεγαλύτερη οξύτητα, τότε άνετα μπορείτε να τολμήσετε τη συνοδεία τους από κάποιο λιπαρό ψάρι, όπως ο ξιφίας, το λαυράκι, το χέλι και άλλα. Επίσης η πέστροφα που ψήνεται με πολύ βούτυρο και αμύγδαλα, αναζητά κάποιο ελαφρύ κόκκινο κρασί.

Απαραίτητη, όμως, προϋπόθεση για τη γενεστική αυτή επιτυχία είναι η θερμοκρασία σερβιρίσματος του κόκκινου αυτού κρασιού, που δεν πρέπει να ξεπερνά τους 13 βαθμούς Κελσίου.

Ωστόσο, οι περισσότερες δυνατότητες για νέους συνδυασμούς παρέχονται κυρίως στα λευκά κρασιά. Είναι γεγονός ότι τον τελευταίο καιρό τα ελληνικά εμφιαλωμένα κρασιά ανοίγουν νέους δρόμους στη γαστρονομία, λόγω του ότι περιέχουν όλο και περισσότερα φυσικά αρωματικά συστατικά.

Εδώ επικράτησε η άποψη της συνοδείας του λευκού κρασιού με το ψάρι, λόγω του ότι η οξύτητα του κρασιού σκεπάζει την αμίνη, ένα στοιχείο που περιέχεται μόνο στο ψάρι.

Όμως τα πιο προχωρημένα από αυτά που θυμίζουν βανίλια, κακάο ή τρούφα, τα νεοεμφανισθέντα fume της ελληνικής παραγωγής, απαιτούν πιο δυνατά πιάτα, με πιο συγκεντρωμένη γεύση, αρκεί να επικρατούν τα ψητά κρεατικά και όχι τα μαγειρευτά.

Η προσοχή στα συστατικά και την προετοιμασία των πιάτων είναι, πάντως, απαραίτητη και αποδεικνύει ότι συνδυασμοί που κάποτε φαινόταν αδύνατοι, ίσως αποδειχθούν στο μέλλον ιδιαίτερα ευχάριστοι και απολαυστικοί.

Δοκιμάστε λοιπόν την κρεατόπιτα του Βλάση με μια Μαντινεία, το τεριάκι του Τσαναζλίδη με ένα fume της Επανομής, το ροκφόρ αλλά και το foie-gras με το γλυκό μοσχάτο της Αήμων, το ζοτόπουλο Prunier με τον Πελοποννησιακό, τη μοναδική τυρόπιτα της Χαράμη με ένα δροσερό ροζέ της Μακεδονίας, και το φιλέτο σφυρίδας του Ν. Σαράντων με ένα μεσοερυθρό κρασί κάβας.

Έχει φτάσει πλέον ο καιρός για γενεσικές υπερβάσεις και κανονισμούς ακόμα και στα πιο κλασικά τραπέζια. Ωστόσο, θέλει τόλμη και φαντασία η... γαστρονομία.

Του Ηλία Δελλόγλου

Η σάλτσα της Μάγδας

Της Μαρίας Χαράμη

ΣΤΗ βιάση τους ορισμένοι στρέει άνθρωποι τριχοτομούν και μοιράζουν σε κουτάκια τον βίον. Διαβάζουν 5 αράδες και τον τίτλο της κυριακάτικης συνταγής –ευχαριστώ για την τιμή– και πίσω απ' τη ράχη μου ψιθυρίζουν «γράφει με σάλτσες» –ευχαριστώ και λυπούμαι για τα μεπόμερα της Σκαίμπελιστικής διαφήμισης– Ridi e passa. Και μάλιστα chip up. Ειρωνικώς σήμερα θα κουβεντιάσουμε ΓΙΑ σάλτσες!

Ουδέν καινόν υπό τον γαστρονομικόν ήλιον; Γιά να δούμε. Μεταποιώντας την ρετσέτα μιας φίλης προ καιρού ένιωσα την έξαρση. Που διαλύθηκε σε λίγο καθώς δοκίμασα μια παραλλαγή της «εφεύρεσής» μου από την κυρία Μάγδα Διαμαντούρου, μίαν από τις ωραιές γενναίες της εταιρείας Μπουτάρη.

Την εν λόγω σάλτσα μαϊντανού η Μάγδα κληρονόμησε από την προγιαγιά της και συνοδεύει ψητά ή βραστά ψάρια. Βιβλική απλότητας: μαϊντανός, λεμόνι, ελαιόλαδο και... ψίχα ψωμιού. Την ευφορία του ευρεσίτεχνου διεδέχθη το αφελές θάμβος: μα μήπως οι μάγειροι επέκεινα του χρόνου επικοινωνούν σε μίαν ονειρική υπερ-πραγματικότητα; Περιχαρή, αναδιφώντας στα κιτάπια μου ανακαλύπτω τη σμαραγδένια - Μαγδένια παρασκευή στο Μεσαιωνικό ιντερμέδιο της ιστορικής πορείας των condimentii. Διότι, να οι chefs της εποχής εκείνης αντί για βούτυρο ή άλευρα δένανε τις σαλτσούλες τους με ψωμάκι του Θεού!

Είχαν δε βρει το κόλπο να αναμιγνύουν τη μουσκεμένη ψίχα με λίγη καρυδο- ή αμυγδαλόψιχα τριμμένη στο γουδί. Πρακτική που ακόμη εφαρμόζουν στην Ιταλία. Βεβαίως οι σάλτσες εκείνες εστερούντο την βελουδένια υφή που προσδίδει η κρέμα γάλακτος. Κοκκώδεις, πάντως πυκνόρρευστες και οπωσδήποτε λιγότερο επιβλαβείς για το συκώτι.

Εκτός από ψωμί, οι μάγειροι του 14ου και 15ου αι. προκειμένου να δώσουν σώμα στα αρτύματα, προσέθεταν ωμό ή βρασμένο κρόκο αυγού (όπως και σήμερα), αίμα ζώου (όπως στο Μεξικό), συκώτι κότας (όπως οι Γάλλοι) ή απλώς κιμά. Τι άλλο; Ξύδι, ομφακήτη οίνο, χυμό λεμονιού ή κίτρου, ρόδι σταφίδες, δαμάσκηνα, μούρα, σταφύλια ή βρασμένο

γλυκό κρασί ώστε να καταλαγιάσουν την οξύτητα χωρίς να αδικήσουν τη γεύση. Επιρρωνύω συνεπώς τον ισχυρισμό πως στην κουζίνα δεν υφίστανται χρονικά στεγανά και εθνικιστικοί αποκλεισμοί αφού τα μεσαιωνικά εμβάμματα ήσαν γλυκόξινα σαν τα κινέζικα. Δεν σας διαφεύγει εξάλλου φίλοι μου πως ο Ευρωπαϊκός Μεσαίωνας και η Αναγέννηση σαγηνεύθηκαν από την Ανατολή. Φορτία μπαχαρικών, ηθονικά μυρωδικά κάθε λογής δεσπόζον αήτητα μέχρι τον 17ο αι. και στις σάλτσες ένεκα της αφροδισιακής τους φήμης.

Πρωταγωνιστές τα πιπέρια, το ginger, κανέλα, ζαφορά, γαρίφαλο. Ενώ δεν απουσιάζουν ούτε τα μυριστικά εδάδιμα. Σκόρδο, μαϊντανός, κρεμμύδι, σινάπι, ροδόνηρο, φαρκόμηλο, ρόκκα, γλυκάνισος, βασιλικός, δέντρολίβανο. Η μίμηση του ασιατικού προτύπου κορυφώνεται στο σερβίρισμα. Οι αρχόντοι βουτούσαν τις μπουκίτσες μέσα στα ατομικά κουπάκια που περιείχαν διάφορες σάλτσες. Με ή χωρίς πόδι οι σαλτσιέρες είχαν πλατύ χείλος, όπως μπορούμε να δούμε στο «Γεύμα των καλόγερων» φρέσκο του Signorelli στο αββαείο του όρους Olivetto στη Σιέννα.

Υλικά

2 χούφτες φυλλαράκια μαϊντανού, 3-4 φέτες μουσκεμένο ψωμί, 1 κρόκος αυγού, 1/2 μικρό κρεμμύδι, χυμό 1/2 λεμονιού, παρθένο ελαιόλαδο, αλάτι

Εκτέλεση

Ρίχνουμε στο blender τον μαϊντανό και ψιλοκόβουμε. Προσθέτουμε το κρεμμύδι, πολτοποιούμε μαζί με τον κρόκο και εν συνεχεία προσθέτουμε το ψωμί καλά στραγγισμένο και εναλλάξ λεμόνι και λάδι. Η σάλτσα μας πρέπει να έχει υφή κρέμας. Αλατίζουμε.

Γαρνίρουμε με το ασπράδι που έχουμε βράσει και κόψει σε ρόμβους. Η μεσαιωνική πρόγονος της ανωτέρω σάλτσας αντικαθιστά τη μισή ποσότητα ψωμιού με τριμμένα αμύγδαλα, (παραλείπει το ελαιόλαδο αφού η αμυγδαλόψιχα θα δώσει το δικό της λάδι και προσθέτει λίγη ζάχαρη και πούδρα ginger. (LIBRO DE ARTE COQUINARIA του MARTINO εκδ. POLIFILO MILANO 1966).

ΘΕΑΜΑΤΑ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

Επειδή οι ώρες προβολών μπορεί να διαφοροποιηθούν κατά μερικά λεπτά, προτιμήστε πρώτα να τηλεφωνείτε.
Οι κινηματογράφοι που έχουν * διαθέτουν Ντόλμπι Στέρεο.

ΑΘΗΝΑΣ

Α' ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΕ AIR CONDITION

ΑΑΒΟΡΑ* (Τ. Ιπποκράτους, 6423271 Air Condition
3 *χρώματα η λευκή ταινία* (Κ) 9-11 μ.μ.
ΑΘΗΝΑΙΟΝ* (Τ. Αμπελοκήπων, 7782122)
Κωδικό όνομα Νίνα (περιπ. Α) 9-11 μ.μ.
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ* (Πατησίων - Ο.Τ.Ε., Τηλ. 8219298)
Αντζι (κομεντί Κ-13) 6.40-8.20-10.20 μ.μ.
ΑΠΟΛΛΩΝ* (Οδός Σταδίου, τηλ. 3236811)
Αντζι (κομεντί Κ-13) 6.20-8.20-10.20 μ.μ.
ΖΕΑ* (Πασαλιμάνι τηλ. 4521388)
Τζουράσικ Παρκ (περιπ. Κ)
ΙΝΤΕΑΛ* (Οδ. Πανεπιστημίου, τηλ. 3626720)
Απέραντο γαλάζιο (Κ ολόκληρη ορβεισιόν)
Ωρες 7-10.15 μ.μ.
ΠΛΑΖΑ* (Λ. Κηφισίας Φλόκα, τηλ. 6921667 - 6917722)
Αντζι (κομεντί Κ-13) 6.40-8.50-11 μ.μ.
ΣΙΝΕΑΚ ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΚΙΝ/ΦΟΣ* (Πλ. Δημαρχείου τηλ. 4115354)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμ. Κ)

Α' ΠΡΟΒΟΛΗΣ

ΑΒΑΝΑ ΑΣΣΟΣ-ΟΝΤΕΟΝ* (Λ. Κηφισίας 234. 6715905) Θερινό
Απόρρητος φάκελος Blue Ice (περιπ.)
Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΑΕΛΛΩ* (Πατησίων, 8214675)
Απόρρητος φάκελος Blue Ice (περιπ.)
Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΑΘΗΝΑΙΑ (Χάρητος 50 Κολωνάκι, τηλ. 7215717)
Η λίστα του Σίντλερ (περιπ. Α) 9.15 μ.μ.
ΑΛΦΑΒΙΑ-BAR CINEMA* (Τ. Μαυρομ., τηλ. 6460521) Θερινό
Αγριες νύχτες (περιπ. Α) 8.50-11 μ.μ.
ΑΜΟΡΕ (Οδός Πριγκιπωνήσων 10, τηλέφωνο 6462519)
3 χρώματα η μπλε ταινία (Κ) 9-11 μ.μ.
ΑΜΥΝΤΑΣ (Πλατεία Υμηττού Τηλ. 7668500)
Η λίστα του Σίντλερ (περιπ. Α) 9.45 μ.μ.
ΑΝΕΣΙΣ* (Τέρμα Αμπελοκήπων τηλ. 7782316 - 7785449)
Εις το όνομα του πατρός (περιπ. Κ-13)
ΑΣΤΕΡΙΑ ΑΣΣΟΣ - ΟΝΤΕΟΝ* (Κηφισίας 334, 6208521)
Απόρρητος φάκελος Blue Ice (περιπ.)
Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΑΣΤΡΟΝ* (Τέρμα Αμπελοκήπων τηλ. 6922614)
Κλειστό λόγω ανακαίνισης
ΑΤΤΕΝΕ (Λευκωσίας 41 Πλατεία Αμερικής τηλ. 8676871)
Τα χρόνια της αθωότητας (περιπ. Κ) 8.50-11 μ.μ.
ΒΟΞ (Θεμιστοκλέους 82 Εξάρχεια τηλ. 3301020 - 3301014)
Τα μαύρα φεγγάρια του έρωτα (Α)
ΔΕΞΑΜΕΝΗ REFRESH* (Πλατεία Δεξαμενής Κολωνάκι τηλ. 3623942 - 3602363)
Διακοπές με τον μπαμπά μου (Κ)
ΔΙΑΝΑ* (Ηλ. Σταθμ. Μαρούσι, τηλ. 8028587)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμωδ. Κ)
ΔΙΟΝΥΣΙΑ (Λεωφ. Συγγρού 286, στρ. Ν. Σμύρνης, τηλ. 9515514)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμωδ. Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΕΚΡΑΝ (Ζωναρά - Αγαπίου Στάση Παναθηναία τηλ. 6461895)
Μαθήματα πιάνου (Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΕΛΕΝΑ (Στάση Ούλεν Ιλίσσια τηλ. 7789120-7753303)
Ελευθερώστε τον Γουίλι (Κ)
ΕΛΛΗΝΙΣ (Τέρμα Αμπελοκ., τηλ. 6464009)
Βαρομετρικό χαμηλό (περιπ. Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.

ΖΕΦΥΡΟΣ (Τρώων 36 Θησείο, 3462677)
Ο άνθρωπος με το γαρύφαλλο (ελλην. Κ)
ΗΛΕΚΤΡΑ* (Πατησίων 292 Αγ. Λουκάς τηλ. 2284185)
Σε απόσταση βολής (περιπ. Α) 9-11 μ.μ.
ΘΗΣΕΙΟΝ (Αποστόλου Παύλου 7 τηλέφωνο 3470980 - 3420864)
Τζουράσικ Παρκ (περιπ. Κ) 8.50-11 μ.μ.
ΛΑΟΥΡΑ (Νικηφορίδη 24 Νέο Παγκράτι, τηλ. 76.62.060)
Ο φυγάς (περιπ. Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΛΙΛΑ (Νάξου 115 Πατήσια, τηλ. 2016849 Σινέ Τέχνης)
Μαθήματα πιάνου (Κ) 8.50-11 μ.μ.
ΜΕΤΡΟΠΟΛ (Θήρας 18 Πλ. Αμερικής τηλ. 8672006)
Το σπίτι των πνευμάτων (περιπέτεια Κ-13) Ωρες 8.45-11 μ.μ.
ΜΠΡΟΝΤΓΟΥΑΙΗ* (Πατησίων - Αγ. Μελετίου, τηλ. 8620232 - 8642665) Θερινό
Διακοπές με τον μπαμπά μου (Κ) 9-11 μ.μ.
ΝΕΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ (Τέρμα Μαυρομυχάλη τηλ. 6425714)
Σε απόσταση βολής (περιπ. Α) 8.50-11 μ.μ.
ΟΑΣΙΣ (Παγκράτι, τηλ. 7244015)
Μαγεμένος Απριλίας (περιπέτεια Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΠΑΛΑΣ* (Παγκράτι 7515434) Θερ.
Σε απόσταση βολής (περιπ. Α) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΡΙΒΙΕΡΑ (Βαλτετσίου 46 Εξάρχεια τηλ. 3637716 - 3644827)
Ανήθικη πρόταση (αισθημ. περιπ. Κ) Ωρες 8.45-11 μ.μ.
ΣΙΝΕ ΠΑΡΙ (Πλάκα τηλ. 3222071 - 3248057)
Αλαντίν (κιν. σχέδια Κ) 8.50-11 μ.μ.
ΣΙΝΕ ΤΑΡΑΤΣΑ* (Ματζαργιωτάκη 76 Δημαρχείο, τηλ. 9373150-9)
Νύχτα πρεμιέρας
ΤΙΤΑΝΙΑ* (Πανεπ. - Θεμιστ. 3611147)
Ονειρεύομαι τους φίλους μου (ελλην. Κ)
ΤΡΙΑΝΟΝ (Πατησίων-Κοδριγκτώνος, τηλ. 8215469)
Κρυστάλλινες νύχτες (ελληνικό) Ωρες 8.40-11 μ.μ.
ΤΡΟΠΙΚΑΛ ΑΣΣΟΣ-ΟΝΤΕΟΝ* (Καλλιθέα, 9594422)
Απόρρητος φάκελος Blue Ice (περιπ.) Ωρες 9-11 μ.μ.
ΦΛΕΡΥ (Καλλιθέα, τηλ. 9585247)
Διακοπές με τον μπαμπά μου (Κ) 9-11 μ.μ.

ΗΜΙΚΕΝΤΡΙΚΟΙ

ΑΛΕΚΑ (Ζωγράφου, τηλ. 7773608)
Η λίστα του Σίντλερ (περιπ. Α) 9.20 μ.μ.
ΑΝΕΜΟΝΗ (Περιστέρι τηλ. 5713077)
Αλαντίν (κινούμενα σχέδια Κ)

ΜΑΡΙΝΑ (Πλ. Γυμν. Ταύρου, 3470012)
Στραβοί πιλότοι σε F-16 μέρος δεύτερο (κωμωδ. Κ)
ΣΠΟΡΤΙΓΚ (Ν. Σμύρνη, τηλ. 9333820)
Ενας τέλειος κόσμος (περιπ.)
ΦΙΛΙΠ (Νέα Σμύρνη, τηλ. 9335587)
Διακοπές με τον μπαμπά μου (Κ)

ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΟΙ

ΑΝΝΑ ΝΤΟΡ (πλ. Γλυφάδας, τηλ. 89.46.617)
Ινδοκίνα (περιπ. Κ)
ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ (Καλαμάκι έναντι παλαιού Ροντέο, τηλ. 9810515)
Στραβοί πιλότοι σε F-16 μέρος δεύτερο (κωμωδ. Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΠΟΛΕΝΑ (Οδός Ωρωπού 78 Λαμπρινή, τηλ. 2910695)
Ο τελευταίος μεγάλος ήρωας (περ. Κ)

ΠΡΟΑΣΤΙΩΝ

ΑΚΤΗ* (Ραφήνα, τηλ. 22138)
Οι βλάχοι του Μπέβερλι Χιλς (κωμωδ. Κ)
ΑΚΤΗ (Πλαζ Βουλαγαμένης, τηλ. 8961337)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμωδ. Κ)
ΑΛΕΞ (Πόρτο Ράφτη, τηλ. 76.034)
Οι βλάχοι του Μπέβερλι Χιλς (κωμωδ. Κ)
ΑΛΙΚΗ (Πλ. Δροσιάς τηλ. 6229645 - 2281563)
Οι 3 σωματοφύλακες (Κ)
ΑΛΟΜΑ (Δεκελείας 154, Ν. Φιλαδέλφεια τηλ. 2532003 - 2513563)
Sliver (ερωτικό Α)
ΑΛΣΟΣ* (Δεκελείας 154, Ν. Φιλαδέλφεια τηλ. 2532003 - 2513563)
Ελευθερώστε τον Γουίλι (Κ)
ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ (Αγ. Παρασκευή, 6396315)
Οι βλάχοι του Μπέβερλι Χιλς (κωμωδ. Κ)
ΑΜΙΚΟ* (Επιδαύρου - Ανδρούτσου, Χαλάνδρι τηλ. 6215532-6826372)
Σε απόσταση βολής (περιπ. Α)
ΑΝΝΑ (Ν. Ερυθραία, τηλ. 8072827)
Το σπίτι των πνευμάτων (περιπ. Κ-13)
ΑΝΟΙΞΙΣ (Ν. Ηράκλειο, τηλ. 2833345)
Το σπίτι των πνευμάτων (περιπ. Κ-13)
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΙΣ (Τηλ. 9620010)
Μαθήματα πιάνου (Κ) 8.50-11 μ.μ.
ΑΦΡΟΔΙΤΗ (Ελληνικό, τηλ. 9619044)
Στιγμιότυπα (Κ) Ωρα 9.30 μ.μ.
ΑΧΑΡΝΙΣ (Μενίδι, τηλ. 2469970)
Χελωνονιντζάκια 3 πολεμιστές στην Ιαπωνία (Κ)
ΒΑΡΚΙΖΑ (Τηλ. 8973926)
Τζουράσικ Παρκ (περιπ. Κ)
ΒΙΟΛΕΤΤΑ (Ανω Βούλα, τηλ. 8956719)
Το σπίτι των πνευμάτων (περιπ. Κ-13)
ΔΗΜ. ΚΙΝ/ΦΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ (Εθν. Αντιστάσεως, Ηλιούπολης, τηλ. 9919818)
Belle Epoque (Κ-13)
ΔΗΜ. ΚΙΝ. ΙΛΙΟΝ (ΑΣΤΕΡΙ) (Φιλοκλήτου και Νέστορος, Ν. Λιόσια 2628391)
Sliver (ερωτικό Α)
ΔΗΜ. ΚΙΝ/ΦΟΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ (Ν. Ηράκλειο, τηλ. 2756894)

Τζουράσικ Παρκ (περιπ. Κ)
ΔΗΜ. ΚΙΝ. ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ (Τηλ. 5012391)
Αλαντίν (κινούμενα σχέδια Κ)
ΚΑΛΟΣ ΓΙΑΛΟΣ
Χόκους Πόκους οι 3 μάγισσες (κωμωδ. Κ) Ωρες 9-11 μ.μ.
ΚΑΤΕΡΙΝΑ (Χαϊδάρι)
Στραβοί πιλότοι σε F-16 μέρος δεύτερο (κωμωδ. Κ)
ΚΟΡΑΛΙ* (Σαρωνίδα, τηλ. 54.097)
Μαθήματα πιάνου (Κ) Ωρες 9-11 μ.μ.
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ (Χαλάνδρι, τηλ. 6014284)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμωδ. Κ)
ΜΑΡΙΕΛ (Πόρτο Ράφτη, τηλ. 0299-71335)
Εναρξη σε λίγες μέρες
ΜΑΡΙΛΕΝΑ (Αιγύπτου 123, Τερψιθέα, Ανω Γλυφάδα, τηλ. 9612229)
Ελευθερώστε τον Γουίλι (Κ)
ΜΠΟΜΠΟΝΙΕΡΑ (Κηφισιά, τηλ. 8019687)
Ο φυγάς (περιπ. Κ)
ΠΑΛΛΑΣ (Ελευσίνα, τηλ. 5546990)
Στραβοί πιλότοι σε F-16 μέρος δεύτερο (κωμωδ. Κ)
ΠΛΑΝΗΤΗΣ (Ανω Βούλα, τηλ. 899152)
Ελευθερώστε τον Γουίλι (Κ)
ΠΟΡΤΟ ΡΑΦΤΗ (Τηλ. 73479)
Το σπίτι των πνευμάτων (περιπ. Κ-13) Ωρες 9-11 μ.μ.
ΡΙΑ (Βάρκιζα, τηλ. 8970844)
Ο κορ Τζόουνς (περιπ. Κ)
ΡΙΟ* (Ζέππου και Μιλτιάδου Γλυφάδα, τηλ. 9628758)
Σε απόσταση βολής (περιπ. Α) 9-11 μ.μ.
ΣΙΣΣΥ (Ν. Μάκρη, τηλ. 91811)
Αγρππεν στο Σιάτλ (κοινων. Κ)
ΦΙΛΟΘΕΗ* (Φιλοθέη τηλ. 6833398 - 6844708)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμωδ. Κ) Ωρες 8.50-11 μ.μ.
ΨΥΧΙΚΟ* (Στάση Φάρου, τηλ. 6476437)
Διακοπές με τον μπαμπά μου (Κ) 9-11 μ.μ.

ΠΕΙΡΑΙΑ

Α' ΠΡΟΒΟΛΗΣ

ΑΝΕΣΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ (Ευαγγελίστρια, τηλ. 4119629)
Τα χρόνια της αθωότητας (περιπ. Κ) Ωρα 9.15 μ.μ.
ΑΠΟΛΛΩΝ* (Πασίμάνι, τηλ. 4297502)
Τα μαύρα φεγγάρια του έρωτα (Α)
ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΚΙΝ/ΦΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ (Ηλεκτρ. Σταθμός, τηλ. 4816276)
Ρόμπιν Γουίλιαμς *Κυρία Νταπφάρ* (κωμωδ. Κ) Ωρα 9.30 μ.μ.
ΣΙΝΕ ΑΚΡΟΠΟΛ (Ταξιαρχών 44-Κορυδαλλός, 4952232)
Ρομπέν των δασών (περιπ. Κ)
ΣΙΝΕ ΜΕΛΙΝΑ (Σωκράτους 65 Δραπετσώνα τηλ. 4625249)
Ελευθερώστε τον Γουίλι (Κ) 9-11 μ.μ.
ΣΙΝΕ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ (Ζάππα 44, Κορυδαλλός, τηλ. 4960955).
Η λίστα του Σίντλερ (περιπ. Α) 9.15 μ.μ.
ΦΩΣ (Β' Μεραρχίας τηλ. 4520982)
Εναρξη από πρώιως δύο έργα. Εκδίκηση σε δεύτερο χρόνο - σεξ

ΘΕΑΤΡΑ

ΑΘΗΝΑ (Δερρινύ και Πατησίων, τηλ. 82.37.330). Δημήτρης Ψαθά «Ξύπνα Βασίλη». Σπύρος Παπαδόπουλος.

ΑΛΣΟΣ (Πεδίον του Αρεως, είσοδος από Ευελπίδων, τηλ. 88.15.524, 82.12.271). Επιθεώρηση «Μπρόκολα και λαχανίδες... Κάποιο λάκκο έχει η φάβα». Χάρρυ Κλυν, Κώστας Βουτσάς, Γιώργος Κωνσταντίνου, Σωτήρης Μουστάκας.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ (Λεωφ. Βουλαγαμένης 268, τηλ. 97.31.993). Παραστάσεις Σύγχρονου Χορού. Ομάδα «Λάθος Κίνηση» του Κων. Μίχου: «Χρονιές που δεν παλιώνουν Νο 3» (14, 15, 16/6).

ΗΡΩΔΕΙΟ (Τηλ. 32.21.459). Φεστιβάλ Αθηνών. Εθνική Λυρική Σκηνή. Σαρλ Γκουνώ «Φάουστ». Τζέννη Δριβάλα (17, 19, 22/6).

ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ - ΡΕΞ (Πανεπιστημίου 48, τηλ.

33.01.880). Σταύρου Ξαρχάκου «Αμάν... Αμήν». Μουσική παράσταση (έως 19/6).

ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ Εκτόρ Μπερλιόζ «Τρώες» (Κυρ.), Κρατική Ορχήστρα Αθηνών. Διευθ. Αλ. Συμεωνίδης, Σολίστ: Τζούλια Σουγλάκου, Ανατόλ Ουγκόρσκι (Τετ.)

ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΑΝ (Λ. Αλεξάνδρας 16, τηλ. 82.23.333). Ν. Καμπάνη - Β. Μακρίδη «Και μαζί και... μόνος». Β. Τσιβιλίκας, Α. Καλουτά, Π. Ευαγγελόπουλος.

ΜΙΝΩΑ (Πατησίων 91, τηλ. 82.10.048, 82.32.578). Κ. Παπαπέτρου «Το κλουβί με τους τρελούς». Κ. Γιουλιάκη, Π. Μιχαλόπουλος.

ΜΠΟΥΡΝΕΛΛΗ (Λ. Αλεξάνδρας 22-24, τηλ. 82.25.310). Λ. Μιχαηλίδη - Β. Μακρίδη - Α. Πυριόχου - Π. Χατζηκουτσέλη «Χασάπη... Γράμματα!».

Παιχνίδια εξουσίας

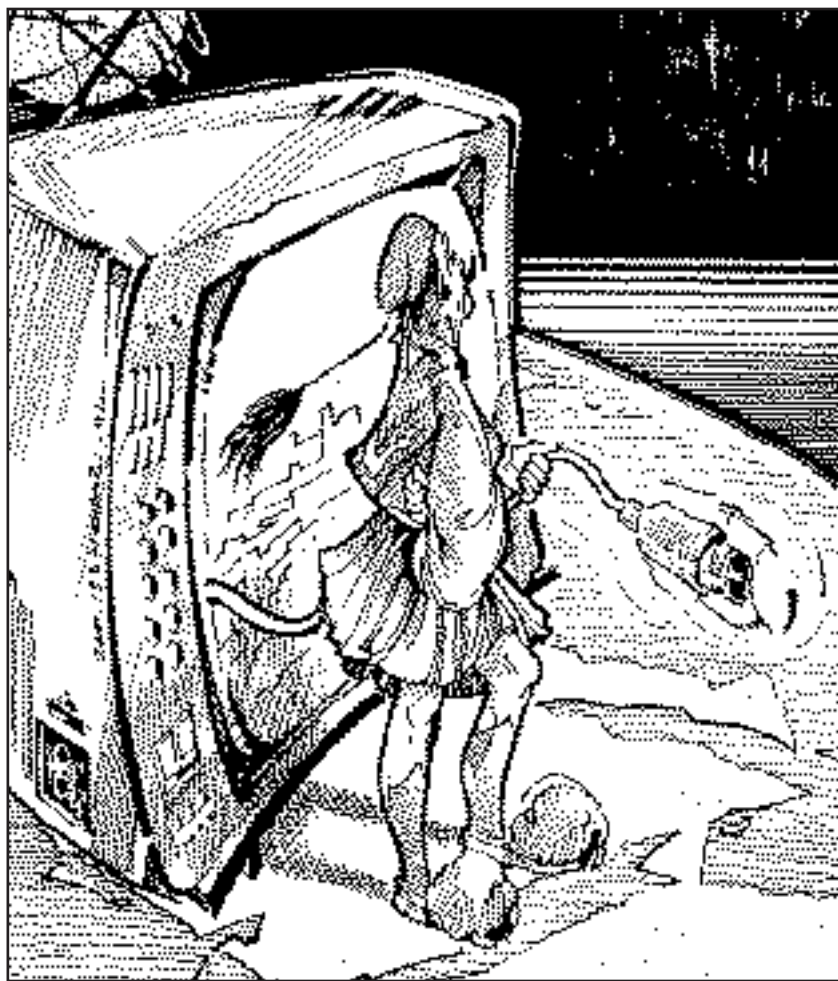
Όταν οι πολιτικοί δίνουν τη μάχη των εντυπώσεων με όρους ψυχαγωγίας και όχι πολιτικής

Της Πόπης Διαμαντάκου

Μέχρι πριν από λίγο καιρό ο ρόλος της σάτιρας των πολιτικών προσώπων ανήκε στους κωμικούς. Ήταν οι ηθοποιοί, που αναλάμβαναν με το ταλέντο τους την «αποσυμπύεση» της κοινωνίας συνδυάζοντας τη μίμηση με το χιούμορ, δημιουργώντας χαρακτήρες πολιτικών - καρικατούρες και ήταν πολλές φορές τόσο εύστοχοι και καυστικοί, ώστε να επιτυγχάνουν στη συνείδηση του κοινού τους περισσότερα και από τον πλέον ικανό πολιτικό αναλυτή και αρθρογράφο. Μέχρι πριν από λίγο καιρό επίσης, ήταν οι δημοσιογράφοι που αναλάμβαναν το «ρόλο» της παρουσίας ενός πολιτικού, έτοιμοι, με εφόδια τον επαγγελματισμό, τις δημοσιογραφικές αξίες και τις γνώσεις τους, αφενός να προβάλλουν τα θετικά στοιχεία της προσωπικότητάς του, αφετέρου να κρίνουν αυστηρά τις αδυναμίες και τις λάθος επιλογές του. Το κοινό και πάλι είχε τον «ρόλο» του τελικού κριτή. Τα όρια ήταν σαφή, οι «ρόλοι» μοιρασμένοι.

Κυνήγι της δημοσιότητας

Είναι η τηλεόραση μας, που έρχεται να ανατρέψει και σε αυτό τον τομέα τα μέχρι τώρα δεδομένα. Σε μια αποθέωση των δυνατοτήτων της για «άμεσες» και «ζωντανές» επαφές του κοινού με τους πολιτικούς και χωρίς ακόμη να έχουν μετρηθεί οι επιπτώσεις της υποταγής θεσμών και προσώπων στους όρους της τηλεοπτικής θεαματικότητας, βλέπουμε τα «όρια» να καταρρέουν. Οι πολιτικοί από τους πρώτους στο κυνήγι της δημοσιότητας σπεύδουν να εκμεταλλευθούν τις δυνατότητες του τηλεοπτικού μέσου, το οποίο υποτίθεται ότι τους προσφέρει μαζικό κοινό σε κάθε εμφάνιση, που ούτε στα πιά τρελά τους όνειρα δεν θα μπορούσαν να δουν την εποχή του «μπαλκονιού». Και από εδώ αρχίζουν τα επικίνδυνα για αυτούς μονοπάτια. Για παράδειγμα δεν θα μπορούσαμε ποτέ να φανταστούμε πολιτικό να ανεβαίνει στο σανίδι του θεάτρου για να «συμπρωταγωνιστήσει» δίπλα στον κωμικό που τον σατιρίζει, στη μικρή μας οθόνη το είδαμε κι αυτό. Εσπευσαν πολιτικοί μας να εμφανιστούν σε σατιρικές τηλεοπτικές εκπομπές, προφανώς σε μια προσπάθεια να καταρρίψουν την «εικόνα» του απόμακρου πολιτικού με την «ξύλινη γλώσσα». Μόνο που πέρασαν από τη μια όχθη στην άλλη πηδώντας και χωρίς να χρησιμοποιή-

Εικονογράφηση Ζαφείρη Ιωσηφίδη.

σουν γέφυρες, να «χτίσουν» δηλαδή μια καινούργια σχέση με το κοινό σταδιακά αποδεικνύοντας την ποιότητά τους σαν άνθρωποι και την ικανότητά τους στο χιούμορ. Ορισμένοι εξ αυτών δεν υπολόγισαν το σκληρό, αποκαλυπτικό φως των τηλεοπτικών προβολέων, ότι η «αλήθεια» στην τηλεόραση δεν μπορεί να κρυφτεί και ότι ξεκινώντας αυτού του τύπου την προβολή, θα ήταν υποχρεωμένοι να συνεχίσουν, υποτασόμενοι όλο και περισσότερο στους όρους του τηλεοπτικού θεάματος.

Βλέπουμε λοιπόν, πολιτικούς να παίρνουν το «ρόλο» του «entertainer» και να γίνονται περισσότερο πρόσωπα τηλεοπτικά παρά πρόσωπα του Κοινοβουλίου. Δίνουν τη μάχη των εντυπώσεων μπροστά στις τηλεοπτικές κάμερες με όρους ψυχαγωγίας πια και όχι πολιτικής. Μερικοί διασώζονται, ορισμένοι όμως, έχουν εγγραφεί στη συνείδηση του κοινού περισσότερο ως διασκεδαστές παρά ως άτομα που αρθρώνουν πολιτικό λόγο. Εχουμε δε το περίεργο φαινόμενο οι επαγγελματίες διασκεδαστές - οι κωμικοί - να υποδύονται τους ερασιτέχνες

διασκεδαστές και να είναι λιγότερο διασκεδαστικοί από τα αυθεντικά πρόσωπα τα οποία υποτίθεται ότι σατιρίζουν.

Ευάγγ. Γιαννόπουλος

Όσο για τα κανάλια, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να εκμεταλλεύονται το φαινόμενο. Αριστα έπραξε το «Κανάλι 5» και διέθεσε για παράδειγμα και πάλι χρόνο στον κ. Ευάγγελο Γιαννόπουλο για να κάνει την εκπομπή του. Όσο κι αν τον πληρώνει του κοστίζει πολύ λιγότερο από το να διαθέτει ολόκληρο συνεργείο για μια ψυχαγωγική εκπομπή. Εάν δέ, δεν τον πληρώνει και καθόλου τότε έχει δωρεάν αυτό που άλλα κανάλια πρέπει να πληρώσουν ηθοποιούς και ολόκληρη μονάδα παραγωγής για να εξασφαλίσουν, έχει το πρωτότυπο, το αυθεντικό σε «απ' ευθείας μετάδοση».

Ωστόσο η περίπτωση Γιαννόπουλου δεν είναι απλή, πρόκειται για την μοναδική στην ιστορία της τηλεόρασης και της πολιτικής, όπου υπουργός της κυβέρνησης διαθέτει δική του τηλεοπτική εκπομπή, από την ο-

ποία μπορεί να επιτίθεται όπου και σε όποιον κρίνει ότι είναι αντίθετος με τις ιδέες και τους στόχους του, που υποτίθεται ότι είναι και οι ιδέες του κόμματός του, ωστόσο όμως στην εκπομπή δεν εκπροσωπεί παρά τον εαυτό του. Το γεγονός είναι φυσικό να γεννά εύλογα ερωτηματικά. Για παράδειγμα πόση σοβαρότητα μπορεί να έχει για το τηλεοπτικό κοινό ο λόγος ενός πολιτικού από μια τηλεοπτική εκπομπή, την οποία ξεκινά καλωσορίζοντας τον εαυτό του. Αυτό όμως, ίσως είναι και το λιγότερο μπροστά στο φαινόμενο του να μετατρέπεται ο διάλογος του Κοινοβουλίου, σε τηλεοπτικό μονόλογο, στον οποίο χρησιμοποιούνται ελευθέρως εναντίον «αντιπάλων» και «λαϊκές» εκφράσεις, όπως «τενεκές ξεγάνωτος» ή «βλάκας». Στη Βουλή ενδεχομένως θα ξεσηκωναν θύελλες αντιδράσεων για την «έκπτωση» του πολιτικού διαλόγου και ο κόσμος θα τις κατέκρινε, ενώ από τη μικρή οθόνη φαίνονται απολύτως αποδεκτές στο πλαίσιο της πρόκλησης, στην οποία βασίζεται το «τηλεοπτικό θέαμα».

Πρόκληση

Θα μπορούσε κανείς να πει ότι το φαινόμενο είναι έως και επικίνδυνο καθώς διαμορφώνει τους όρους του πολιτικού «παιχνιδιού» έτσι, ώστε η δημοσιότητα έναντι οποιουδήποτε τιμήματος να έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από την ικανότητα. Ωστόσο αυτό ακριβώς, που θα μπορούσε να εγγραφεί στα αρνητικά του ρόλου της τηλεόρασης στη σύγχρονη πολιτική ζωή, θαυμάσια μπορεί να εγγραφεί και στα θετικά. Η τηλεόραση δεν μυθοποιεί, αλλά αντιθέτως εκθέτει τα πρόσωπα, που εμφανίζονται στην οθόνη της. Η λειτουργία της είναι βουλευτική και απαιτεί από οποιονδήποτε ενταχθεί στο χώρο της να έχει πάντα τρόπους να εξασφαλίζει την προσοχή του κοινού. Αυτή είναι η μεγάλη της πρόκληση, αλλά και το δικοπο μαχαίρι για πολιτικούς η μη, που δέχονται να ενταχθούν στον «θίασο» του «τηλεοπτικού θεάματος» και υποθετούν τους κανόνες του. Από εκεί, που ως δημόσια πρόσωπα θα υπόκεινταν απλώς στη χιουμοριστική αντιμετώπιση ορισμένων αδυναμιών τους από τη σάτιρα επαγγελματιών, η οποία έχει και μυθοποιητική έννοια - ένα πρόσωπο που σατιρίζεται σημαίνει ότι απασχολεί την κοινή γνώμη, άρα υπάρχει - με την απόλυτη και πλήρη έκθεσή τους στον τηλεοπτικό φακό, αποκάλυπτουν σε όλο τους το εύρος τις αδυναμίες τους απομυθοποιούμενοι.

Το μοναστήρι του Σοκόλ

Χτίστηκε το 1833 από τον Ιωσήφ Σοκόλσκι και είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου

ΚΟΝΤΑ στον ποταμό Γιάντρα, στις βόρειες πλαγιές του Αίμου, στην περιοχή της πόλης Γκάμπροβο, είναι χτισμένο το μοναστήρι του Σοκόλ, αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Το μεγάλο ξέφωτο με γύρω του τα θεόρατα βράχια, αποτελούσε τον ιδανικό τόπο για την ανέγερση μοναστηριού. Παλιότερα, οι κάτοικοι του Γκάμπροβο αποκαλούσαν την τοποθεσία «Κλέφτικο λημέρι του γερακιού» (σ.σ. σοκόλ στα βουλγαρικά σημαίνει γεράκι).

Από τα χρόνια του δεύτερου βουλγαρικού κράτους, σ' έναν από τους μεγάλους βράχους υπάρχει μια αφίδα με δυο ημισφαιρικές κόγχες και δίπλα της κάποια μικρότερα ανοίγματα. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι πρόκειται για τμήματα του παλιού μοναστηριού, σκαμμένα στο βράχο, που λειτουργούσε τον 13ο και 14ο αιώνα.

Ιωσήφ Σοκόλσκι

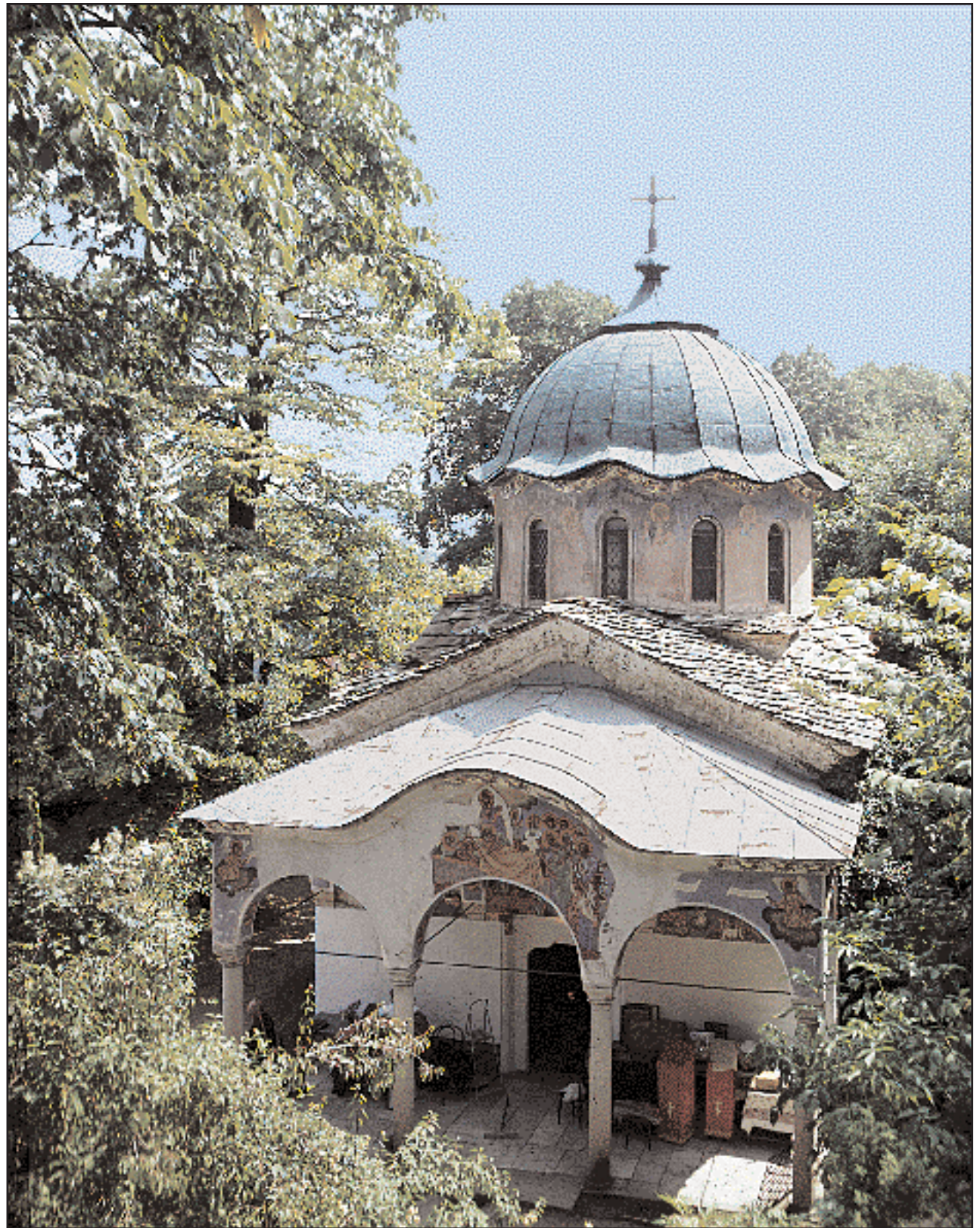
Το 1833 ο αρχιμανδρίτης Ιωσήφ Σοκόλσκι, ο κατοπινός επίσκοπος και πρωταγωνιστής της ανεξαρτησίας της βουλγαρικής εκκλησίας, μαζί με τον ιερομόναχο Αγάπιο από το μοναστήρι του Τρογιάν, έχτισαν ένα μικρό εκκλησάκι απέναντι από την παλιά αφίδα και κάποια οικοδομήματα λίγο ψηλότερα.

Η δραστηριότητα του μοναστηριού μεγαλώνει τόσο γρήγορα ώστε, μέσα σ' έναν μόλις χρόνο, χρειάστηκε να προστεθούν νέα κτίρια και να θεμελιωθεί μεγαλύτερη εκκλησία για την εξυπηρέτηση των πιστών και των προσκυνητών.

Η νέα εκκλησία, δίπλα ακριβώς στην παλιά, έχει σχήμα σταυροειδές, σαν τις εκκλησίες στο Αγιον Ορος.

Από τις τοιχογραφίες του ναού, λίγες μόνο σώζονται σε καλή κατάσταση και έχουν φιλοτεχνηθεί, το 1862, από τον ζωγράφο παπα-Πάβελ και τον γιό του Νικόλα, από το χωριό Σίπκα. Από καλλιτεχνική άποψη οι τοιχογραφίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν πρωτόλεια με πολύ έντονα χρώματα, ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν στις συνθέσεις και σοβαρότατες αποκλίσεις από τους παραδοσιακούς κανόνες της εκκλησιαστικής ζωγραφικής. Οι περισσότερες από τις εικόνες στο τέμπλο του καθολικού έχουν φιλοτεχνηθεί από καλλιτέχνες της Τριάβνα.

Τα οικοδομήματα που δημιουργούν και τη γενική όψη του συγκροτήματος, περιβάλλουν μια τεράστια αυλή που μέσα της βρίσκεται η περίφημη βρύση του Σοκόλ,

Η εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο μοναστήρι Σοκόλ (1834). Η μονή βρίσκεται κτισμένη στις βόρειες πλαγιές του Αίμου και κοντά στον ποταμό Γιάντρα.

κατασκευασμένη από τον διάσημο πρωτομάστορα Κόλιου Φίτσετο.

Στα χρόνια της λεγόμενης βουλγαρικής Αναγέννησης, στο μοναστήρι λειτουργούσε μεγάλο κρυφό σχολειό, που ίδρυσε ο ηγούμενος της μονής Ιωσήφ Σοκόλσκι, το 1836.

Στο μουσείο του μοναστηριού φυλάσσονται πλήθος κειμήλια, μαρτυρίες της πνευματικής ιστορίας του, αλλά και του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα εναντίον των Τούρκων.

Στη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου το μοναστήρι χρησι-

μοποιήθηκε ως στρατιωτικό νοσοκομείο.

Σήμερα το μοναστήρι έχει αναστηλωθεί στο σύνολό του, τα οικοδομήματα είναι ακριβώς όπως ήταν την εποχή της βουλγαρικής Αναγέννησης και συντηρείται από καλόγριες.